

Samspeilet mellom erstatning og forsikring på området for naturskade

Kandidatnummer:

151

Antall ord:

14963

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

1.juni 2016

1. Introduksjon.....	3
1.1 Tema og aktualitet.....	3
1.2 Presisering av problemstilling og avgrensninger.....	3
1.3 Kort om forholdet mellom naturskadeerstatning, naturskadeforsikring og skadeserstatning.....	5
1.4 Metode og materiale.....	8
2. Vilkårene for å kreve kompensasjon etter naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven.	9
2.1 Grensen mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring.....	9
2.2 Naturskadebegrepets innhold	12
2.2.1 Introduksjon	12
2.2.2 Kravet om at skadeårsaken må ha karakter av en ulykke	13
2.2.3 De oppregnede skadeårsakene.....	13
2.2.4 Nærmere om hvorvidt de oppregnede skadeårsakene i naturskadeforsikringsloven, naturskadeloven og skadeerstatningsloven er uttømmende regulert.....	15
2.3 Avgrensninger av naturskadeloven og naturskadeforsikringslovens saklige virkeområde.....	24
2.4 Foreløpig oppsummering og kartlegging av gråsoner	26
2.5 Billighetserstatning-erstatning ved «særlige forhold»	27
3. Erstatningsansvar for naturskade etter alminnelige erstatningsrettslige regler	31
3.1 Introduksjon.....	31
3.2 Kravet til årsakssammenheng i alminnelig erstatningsrett.....	32
3.3 Ansvarsgrunnlaget	34
3.3.1 Arbeidsgiveransvaret etter skadeerstatningsloven § 2-1	34
3.3.1.1 Utgangspunktene.....	34
3.3.1.3 Kommunens handleplikt ved innvilgelse av byggetillatelse	37
3.3.1.4 De krav kan skadelidte kan stille til kommunen ved innvilgelse av byggetillatelse.....	38
3.3.1.5 Arbeidsgiveransvarets forhold til naturskadeerstatning og naturskadeforsikring.....	40
3.3.2 Lovfestet objektivt ansvar for vann- og avløpsledninger	41
3.3.2.1 Introduksjon	41
3.3.2.2 Vilkårene for lovfestet objektivt ansvar for vann- og avløpsledninger	42
3.3.2.3 Forholdet til naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven	43
3.3.3 Ulovfestet objektivt ansvar for vann- og avløpsledninger	45
4. Oppsummering og konklusjoner.....	46
5. De lege ferenda.....	48
6. Kilderegister.....	52

1. Introduksjon

1.1 Tema og aktualitet

Meteorologisk institutt har varslet om ekstremvær i Norge ved 57 tilfeller siden desember 1994.¹ Her kan nevnes fra de siste årene ekstremværet Narve som herjet i Nord- Norge i januar 2006, og ekstremværet Dagmar som særlig rammet Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Trøndelag i desember 2011. I etterkant av orkanen Dagmar ble det innsendt 19.773 skademeldinger, og Finansnæringens Fellesorganisasjon anslår erstatningsutbetalinger på 1,3 milliarder kroner.² Videre spår klimaforskere både nasjonalt og internasjonalt at omfanget av ekstremvær bare vil øke i tiden fremover.³ I Prop. 80 L (2013-2014) s. 7 uttrykkes det blant annet at «de siste års naturskadehendelser kan tyde på at vi kan vente oss hyppigere og mer omfattende naturskadehendelser fremover». I denne sammenheng kan det nevnes at fjoråret regnes blant tidenes dyreste uværsår med forsikringsutbetalinger på 1,5 milliarder kroner.⁴

På denne bakgrunn er det interessant å gi et samlet inntrykk av de kompensasjonsordninger som gir skadelidte adgang til å kreve kompensasjon når fast eiendom og løsøre blir utsatt for en naturskade. Her må det overordnet skilles mellom kompensasjonsordningene naturskadeerstatning, naturskadeforsikring og skadeserstatning⁵.

1.2 Presisering av problemstilling og avgrensninger

Oppgaven tar sikte på en analyse av samspillet mellom naturskadeforsikring og de to typer erstatning. Siktemålet med analysen er å klarlegge rettstilstanden hva gjelder forholdet mellom de ulike kompensasjonsordningene. Herunder skal det redegjøres for de vilkår som må være oppfylt for at retten til kompensasjon inntreffer.

¹ <http://www.kriseinfo.no/Vaer-og-natur/Ekstremvar/Oversikt-over-ekstremvar-i-Norge/>.

² <http://www.dagsavisen.no/innenriks/dagmar-skader-for-over-en-milliard-1.468875>.
<http://www.dn.no/nyheter/naringsliv/2012/11/09/13-milliarder-i-erstatning-etter-uvaeret-dagmar>.

³ <http://www.miljostatus.no/Ekstremvar/>.

⁴ <http://www.nrk.no/rogaland/2015-ble-blant-tidenes-dyreste-uvaersar-1.12732205>.

⁵ Med skadeserstatning siktes det her til erstatning etter alminnelig erstatningsrettslige regler.

Videre skal det knyttes betraktninger til i hvilken grad kompensasjonsordningene utfyller hverandre og om det kan påvises eventuelle gråsoner. Med gråsoner siktes det her til tilfeller hvor det er uklart om tilfellet omfattes av en kompensasjonsordning eller det er uklarhet i grensen mellom kompensasjonsordningene, slik at det er omstridt hvilken som kommer til anvendelse.

Samlet sett er regelverket for kompensasjonsordninger når fast eiendom og løsøre blir utsatt for en naturskade kompleks og vanskelig overskuelig. Det som er spesielt interessant på området for naturskade er det faktum at ekstremvær og naturkrefter i det aller vesentlige oppstår uavhengig av menneskers innvirkning, i alle fall hva gjelder innvirkning fra de aktører som er aktuelle parter i kompensasjonssakene som knytter an til oppgavens tema. Selv om partene i større eller mindre grad kan tilrettelegge for at naturkrefter forårsaker skader, eksempelvis gjennom en unnlatesehandling, er det utenfor partenes kontroll når, hvor og i hvilket omfang naturkrefter gjør seg gjeldende. Derfor er faren for at fast eiendom og løsøre blir utsatt for en naturskade en alltid eksisterende økonomisk risiko for eier. På denne bakgrunn er det interessant å se på risikofordelingen for naturskader i norsk rett.

I hovedsak finnes det fire måter for plassering av den økonomiske risikoen ved naturskader. Risikoen for en naturskade kan ligge hos forsikringsselskapene fordi skadelidte har tegnet forsikring med naturskadedekning. Videre har Statens naturskadefond påtatt seg risikoen for naturskader i enkelte tilfeller der skadelidte ikke har hatt adgang til å tegne forsikring. I forlengelsen av dette kan skadelidte kreve skadeserstatning på grunnlag av alminnelige erstatningsrettslige regler. Naturskader på fast eiendom eller løsøre som ikke omfattes av de ovennevnte kompensasjonsordninger vil være eierens egen risiko. For slik risiko kan det være aktuelt å tegne spesialforsikring.⁶ Sett fra skadelidtes perspektiv kan dermed tre kompensasjonsordninger være aktuelle når fast eiendom eller løsøre blir utsatt for en naturskade; erstatning fra Statens naturskadefond, dekning fra naturskadeforsikring eller skadeserstatning direkte fra skadevolder.

⁶ Statens Landbruksforvaltning, *Utredning til ny naturskadelov 2008*, s. 26.

Som introduksjonen illustrerer, favner oppgavens problemstilling vidt. Dette innebærer at fremstilling tar sikte på å presentere hovedstrukturen i grunnvilkårene for å få kompensasjon etter de tre institutter og dermed kaste lys over samspillet mellom dem.

Før det gis en nærmere oversikt over hovedstrukturen i grunnvilkårene, er det naturlig å først klarlegge de grunnleggende forskjellene mellom naturskadeerstatning, naturskadeforsikring og skadeserstatning.

1.3 Kort om forholdet mellom naturskadeerstatning, naturskadeforsikring og skadeserstatning

For skadeserstatning er grunnvilkårene at det må foreligge et økonomisk tap, et ansvarsgrunnlag og en årsakssammenheng mellom det økonomiske tapet og den ansvarsbetingende handling.⁷ Videre bygger skadeserstatning på to hovedhensyn; reparasjonshensynet og prevensjonshensynet. Reparasjonshensynet innebærer en betraktning om at den som volder en skade bør holdes ansvarlig og ikke skadelidte. I forlengelsen av dette er tanken at ansvarliggjøringen vil virke preventivt for fremtidig potensielle skadevoldere.⁸ I denne sammenheng må det presiseres at et enkelt menneske ikke kan holdes ansvarlig for at ekstremvær eller naturkrefter oppstår.

Likevel kan fysiske eller juridiske personer muliggjøre eller ubevisst tilrettelegge for at ekstremværet eller naturkreftene forårsaker en naturskade. På dette grunnlag kan fysiske eller juridiske personer pålegges ansvar. Forutsetningen er imidlertid at det kan påvises en tilknytning mellom rettssubjektet og risikoen for en naturskade, slik at vedkommende har en handleplikt i relasjon til å redusere risikoen.⁹ Dermed er det brudd på en eventuell handleplikt som ansvarliggjør vedkommende. Hva gjelder risikoen for naturskader kan eventuelle handleplikter i denne sammenheng være anleggseier eller tiltakshavers vedlikeholdsplikt for vann- og avløpsledninger etter vannressursloven¹⁰ § 47 annet ledd bokstav d og forurensningsloven¹¹ § 24 a, samt kommunens forebygging- og sikringsplikt

⁷ Peter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, 6 utgave, Oslo 2011, s. 50-53. (Heretter Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*).

⁸ Nils Nygaard, *Skade og ansvar*, 6 utgave, Bergen 2007 s.19 og 20. (Heretter Nygaard, *Skade og ansvar*).

⁹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.168 og 169.

¹⁰ Lov 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann (vannressursloven).

¹¹ Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensning og avfall (forurensningsloven).

etter plan- og bygningsloven¹² § 28-1 første ledd som kan medføre at kommunen blir erstatningsansvarlig på grunnlag av skadeerstatningsloven¹³ § 2-1.

I 1961 ble det vedtatt en særskilt lov om erstatning for naturskade og i denne sammenheng ble Statens naturskadefond opprettet.¹⁴ Vilkårene for å få erstatning fra Statens naturskadefond etter gjeldende rett følger av naturskadeloven¹⁵ § 1 første ledd:

«Statens naturskadefond har til oppgave å yte erstatning for naturskader i de tilfeller hvor det ikke er adgang til å forsikre seg mot skaden ved en alminnelig forsikring.»

Videre presiseres naturskadebegrepets innhold nærmere i naturskadeloven § 4 første ledd:

«Ved naturskade forstås skade som direkte skyldes naturulykke, så som skred, storm, flom, jordskjelv, vulkanutbrudd eller lignende.»

For å kunne kreve erstatning fra Statens naturskadefond er dermed grunnvilkårene at det må foreligge en «naturskade», og at det «ikke er adgang til å forsikre seg mot skaden ved en alminnelig forsikring», jf. naturskadeloven § 4 første ledd. I motsetning til grunnvilkårene for å kunne kreve skadeserstatning foreligger det ikke noe ansvarsvilkår for naturskadeerstatning. Dermed gjør heller ikke reparasjons- og prevensjonshensynet seg gjeldende på samme måte. Ettersom Statens naturskadefond yter erstatning uten å være ansvarlig for skadene, er det naturlig å se på denne kompensasjonsordningen som et offentlig tilskudd.

Som følge av at Statens naturskadefond kun utbetalte erstatning i et begrenset beløp, i tillegg til at risikoen for en naturskade var tilstede for en stor krets personer, utviklet det seg et behov for en forsikringsordning på området. Forsikring for naturskader ble dermed lovfestet i januar 1980.¹⁶

¹² Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven).

¹³ Lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeerstatningsloven).

¹⁴ Jan M. Haugen, *Innføring i forsikringsrett*, Oslo 2000, s. 27. (Heretter Haugen, *Innføring i forsikringsrett*)

¹⁵ Lov 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven)

¹⁶ Haugen, *Innføring i forsikringsrett*, s. 27.

Grunnvilkårene for naturskadeforsikring følger av naturskadeforsikringsloven¹⁷ § 1 første ledd:

«Ting i Norge som er forsikret mot brannskade, er også forsikret mot naturskade, dersom skaden på vedkommende ting ikke dekkes av annen forsikring. Med naturskade forstås skade som direkte skyldes naturulykke, så som skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv eller vulkanutbrudd.»

Bestemmelsens første setning presiserer to viktige utgangspunkter hva gjelder forholdet mellom naturskadeerstatning, naturskadeforsikring og alminnelig forsikringsrett. For det første er det særegent ved naturskadeforsikringsordningen at så lenge eier har tegnet brannforsikring for fast eiendom eller løsøre, inneholder forsikringen også dekning for naturskader. Det vil si at naturskadedekning er obligatorisk tilknyttet brannforsikring. Ved å signere en forsikringsavtale med naturskadedekning forplikter forsikringstakerne seg til å betale en forsikringspremie til forsikringsselskapet slik at selskapet kan bære tapet til den som er uheldig å bli utsatt for en naturskade.¹⁸ På denne måten flytter risikoen seg fra den enkelte forsikringstaker til forsikringsselskapet og dermed til fellesskapet av forsikringstakere.

For det andre gir lovteksten uttrykk for at et forsikringsselskap som yter brannforsikring med naturskadedekning ikke plikter å utbetale forsikring dersom skadet eiendom eller løsøre er dekket av annen forsikring. Dermed kan det utledes at brannforsikring med naturskadedekning på grunnlag av naturskadeforsikringsloven er subsidiær i forhold til all annen forsikring.¹⁹ Særegent for naturskadeforsikringsordningen er også det faktum at de forsikringsselskaper som yter erstatning for naturskade er pliktig til å være medlem av Norsk Naturskadepool. Naturskadepoolen fungerer som et kontaktledd mellom forsikringsbransjen og Statens naturskadefond samtidig som poolen utligner summen av utbetalinger til forsikringstakerne mellom forsikringsselskapene.²⁰

¹⁷ Lov av 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring (naturskadeforsikringsloven).

¹⁸ Forsikringsakademiet, *Ny i forsikring; forsikringslære*, Oslo 1998, s. 17,18 og 19 og Haugen, *Innføring i forsikringsrett*, s. 10 og 11.

¹⁹ Vidar Sinding, *Norsk lovnøkkel til naturskadeforsikringsloven*, Oslo 1996, s. 12.(Heretter Sinding, *Norsk lovnøkkel*).

²⁰ Naturskadeforsikringsloven § 4 første ledd.

Som gjennomgangen viser er naturskadebegrepet formulert omtrent likt naturskadeloven § 4 første ledd og naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd, andre setning. Det er likevel en grunnleggende forskjell som vil bli nærmere gjennomgått i punkt 2.2.4.

Etter denne gjennomgangen er det tydelig det er grunnleggende forskjeller mellom de tre ulike kompensasjonsordningene, og at de utgjør en kombinasjon av både offentlige og private ordninger. I det følgende skal adgangen til å kunne kreve kompensasjon på grunnlag av de tre ulike instituttene kartlegges.

1.4 Metode og materiale

Som nevnt er siktemålet med oppgaven å gi en helhetlig oversiktsmessig fremstilling av kompensasjonssystemet. Fordi problemstillingen favner vidt vil oppgaven berøre en rekke lovfestede og ulovfestede regler. I denne sammenheng inngår enkelte rettsdogmatiske drøftelser hvor alminnelig juridisk metode blir anvendt.

En særlig metodisk utfordring i relasjon til oppgavens tema er det faktum at det ble vedtatt en ny lov om naturskadeerstatning i 2014 som trer i kraft 1. januar 2017.²¹ Endringene innebærer blant annet at reglene om erstatning for naturskader flyttes til den nye loven, i tillegg til at den gamle loven skal regulere tiltak til sikring mot naturskade. Videre er hensikten med den nye loven å tydeliggjøre formålet med kompensasjonsordningen, øke brukervennligheten og effektivisere systemet ved endring i saksbehandlingsreglene.²² Ikke alle endringer av gjeldene rett er av betydning for oppgavens problemstilling. På denne bakgrunn tas det utgangspunkt i gjeldene rett etter naturskadeloven av 1994, samtidig som materielle endringer av relevans for problemstillingen presiseres underveis.

Utover normalt materialetilfang vil oppgaven ta for seg praksis fra ankenemnda for Statens naturskadefond. Bakgrunnen for dette er at ankenemnda for Statens naturskadefond etter naturskadeloven § 18 utgjør klageinstans i saker der fondsstyret²³ har vedtatt at skadelidte ikke har krav på naturskadeerstatning.

²¹ Lov 15. august 2014 nr.59 om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven).

²² Prop.80 L (2013-2014) s. 6 og 7.

²³ Statens naturskadefonds styre avgjør etter naturskadeloven § 11 om det foreligger en naturskade og om skadelidte har krav på erstatning.

Tilsvarende er ankenemnda klageinstans i tilfeller der forsikringsselskapet eller skadelidte mener det tvilsomt om vilkårene for naturskadeforsikring er oppfylt etter naturskadeforsikringsloven, jf. § 2 første ledd, første setning.²⁴ Ettersom fremstillingen er ment å være normativ i et tradisjonelt domstols perspektiv vil rettskildevekten av nemndspraksis være begrenset. Praksis fra ankenemnda vil dermed som utgangspunkt tjene som illustrasjonsgrunnlag for samspillet mellom de ulike kompensasjonsordningene. Avslutningsvis foretas det en vurdering de lege ferenda i lys av at det kan forventes et økende omfang av naturskader i fremtiden.

2. Vilkårene for å kreve kompensasjon etter naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven.

2.1 Grensen mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring

Naturskadeloven § 1 regulerer grensen mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring. Som nevnt i punkt 1.3 angir bestemmelsen at:

«Statens naturskadefond har til oppgave å yte erstatning for naturskader i de tilfeller hvor det ikke er adgang til å forsikre seg mot skaden ved en alminnelig forsikring.

Fondet kan ikke yte erstatning dersom skadelidte faktisk får dekket skaden av en forsikring.»

Tilsvarende formulering gis i naturskadeerstatningsloven § 2 annet ledd. I Prop. 80 L (2013-2014) på side 57 hvor naturskadeerstatningslovens saklige virkeområde omtales, blir det presisert at bestemmelsen er en videreføring av naturskadeloven § 1. Dette innebærer at en endring av gjeldene rett ikke er tilsiktet.

²⁴ Ved vedtakelsen av ny naturskadeerstatningslov erstattes ankenemnda for Statens naturskadefond av klagenemnda for naturskader. Prop. 80 L (2014-2014) s. 56 presiserer følgende: «I dag behandler Ankenemnda saker hvor takstgrunnlaget er rettskraftig, noe som innebærer at Ankenemndas hovedansvar er å ta stilling til om det foreligger naturskade, samt størrelsen på erstatningen. Som følge av overgangen til en ren forvaltningsmodell, vil Klagenemnda få kompetanse til å vurdere alle sakens sider, herunder både skadelidtes egenoppgave eller innhentet takst, om det foreligger en naturskade og utmålingen av erstatningssummen. Klagenemnda vil i likhet med dagens Ankenemnd behandle klager etter naturskadeforsikringsloven.»

Avgjørende for om Statens naturskadefond yter erstatning er dermed om det har vært adgang for skadelidte til å forsikre seg mot skaden ved «alminnelig forsikring», eller skadelidte «faktisk får dekket skaden av en forsikring» jf. naturskadeloven § 1.

Det første som må undersøkes er hva som nærmere ligger i ordlyden «alminnelig forsikring» etter naturskadeloven § 1 første ledd. I Ot.prp.nr.12 (1993-1994) på side 13 fremgår det at alminnelig forsikringsordning viser til at det finnes «vel kjent standardpolise i markedet». Dette bekreftes Prop.80 L (2013-2014) på side 57 hvor det følger at ordlyden sikter til en «tilgjengelig forsikring på det norske markedet». På dette grunnlag blir avgjørende om forsikringsmarkedet tilbyr som et ordinært produkt en forsikring som dekker den eiendom eller det løsøret som har blitt skadet av naturkrefter.

Etter en gjennomgang av hvilke forsikringstilbud som er på markedet kan blant annet hus- og innboforsikring, forsikring på bil og tilhenger, traktor, campingvogn, småbåt og moped/motorsykkel regnes som ordinære produkter.²⁵ En brannforsikring inngår normalt i en hus- eller innboforsikring samt ulike typer bedriftsforsikringer som tilbys som ordinære produkter på markedet. Som presentert i punkt 1.3 presiseres det i naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd, første setning at naturskadedekning er obligatorisk tilknyttet brannforsikring. Det vil si at når det er naturlig å tegne brannforsikring for bolighus og byggverk knyttet til dette, er eiendommen også forsikret mot naturskade i form av en alminnelig forsikringsordning.²⁶ Poenget hva gjelder forholdet mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring er at når fast eiendom og løsøre kan forsikres ved alminnelig forsikring, bortfaller adgangen til å få erstatning fra Statens naturskadefond uavhengig av om en slik forsikring er tegnet.²⁷ Med andre ord er det avgjørende at det har vært adgang til å tegne en forsikring ikke om slik forsikring faktisk er tegnet.

²⁵ Ot.prp.nr.12 (1993-1994) s. 5. se også Storebrand forsikring, Troll forsikring, Gjensidige forsikring, IF forsikring, DnB forsikring.

²⁶ Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*, s. 5.

²⁷ Prop.80 L (2013-2014) s. 57.

Alternativt er erstatning fra Statens naturskadefond utelukket dersom skadelidte «faktisk får skaden dekket av en forsikring», jf. naturskadeloven § 1 andre ledd. Ordlyden skiller seg her fra naturskadeloven § 1 første ledd på to måter.

For det første viser ordlyden til «forsikring» og ikke til «alminnelig forsikring». Dersom en kontekstuell tolkning legges til grunn, er det naturlig å anse denne forskjellen som tilsiktet av lovgiver. I så fall omfattes enhver forsikring, herunder også spesialforsikringer. En slik forståelse bekreftes i Prop. 80 L (2013-2014) på side 57 hvor det presiseres at det avgjørende er om skaden har vært dekket av annen forsikring «uavhengig av om det er en alminnelig forsikring». Med andre ord er vurderingen etter andre ledd ikke et spørsmål om det har vært adgang til å forsikre seg, men derimot om objektet som er skadet faktisk er dekket av forsikring.

Her kan det reises spørsmål om skadelidte kan kreve at Statens naturskadefond yter erstatning for å dekke egenandelen eller øvrig tap som ikke dekkes av forsikringsselskapet. I Ot.prp.nr.12(1993-1994) på side 24 avkreftes det at skadelidte har en adgang til å kreve erstatning fra Statens naturskadefond i tillegg til forsikringsdekning:

«Bestemmelsen i annet ledd innebærer at ingen som har fått forsikringsdekning kan kreve naturskadeerstatning. I enkelte spesielt risikofylte næringer blir egenandelene ved forsikring satt relativt høyt. I klagesaker er det blitt hevdet at denne egenandelen ikke kan forsikres og at naturskadeloven må dekke denne. Det vil nå fremgå av loven at den som har fått hel eller delvis forsikringsdekning ikke skal få erstatning etter naturskadeloven».

Gjennomgangen illustrerer at naturskadeloven § 1 andre ledd supplerer kravet til «alminnelig forsikring» i første ledd. Videre er det tydelig at bestemmelsen tar sikte på å trekke en grense mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring slik at skadelidte ikke kan få dobbeltdekning. I forlengelsen av dette kan det overordnet utledes at erstatning fra Statens naturskadefond er subsidiær i forhold til forsikringsdekning.

I det følgende skal jeg se nærmere på grunnvilkårene for å få kompensasjon fra Statens naturskadefond og naturskadeforsikring.

2.2 Naturskadebegrepets innhold

2.2.1 Introduksjon

Som presentert under punkt 1.3 er definisjonen av naturskadebegrepet tilsynelatende lik etter naturskadeloven § 4 første ledd og naturskadeforsikringsloven 1 første ledd, første setning. Felles for bestemmelsene er at det foreligger en naturskade dersom skaden «direkte skyldes en naturulykke, så som skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv eller vulkanutbrudd». Det nærmere innholdet i de oppregnede skadeårsakene samt kravet til naturulykke gjennomgås i punkt 2.2.2 og 2.2.3.

Forskjellen mellom de to bestemmelsene er at naturskadeloven § 4 første ledd i tillegg presiserer at «eller lignende» naturulykker omfattes. Interessant i denne sammenheng er å se på endringen av ordlyden i den nye naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd. Av bestemmelsen følger det at:

«Erstatning ytes ved naturskade som direkte skyldes naturulykke, så som skred, storm, flom, stormflo, jordskjelv eller vulkanutbrudd.»

Hovedpoenget i denne sammenheng er at ordlyden «eller lignende» er sløyfet, hvilket innebærer at naturskadeforsikringsloven og naturskadeerstatningsloven har en identisk formulering. Denne endringen skaper tolkningstvil i forhold til om ordlyden «så som» skal forstås slik at oppregningen av skadeårsakene er uttømmende regulert eller ikke. Spørsmålet om de tre lovene er uttømmende regulert drøftes i punkt 2.2.4.

Naturskadeforsikringslovens forarbeider gir generelt liten veiledning om hvordan de nevnte vilkårene skal forstås. Imidlertid er vilkårene nærmere drøftet i forarbeidene til naturskadeloven av 1961, naturskadeloven av 1994 og naturskadeerstatningsloven som trer i kraft i 2017. Hva gjelder de oppregnede skadeårsakene er det klart at disse må forstås på samme måte uavhengig om saken vurderes etter naturskadeloven eller naturskadeforsikringsloven.

Videre presiseres det i forarbeidene til gjeldene naturskadelov at årsakskravet «direkte skyldes» skal tolkes likt etter de to lovene.²⁸ Det er dermed formuleringene «så som» og «eller lignende» som byr på tolkningstvil.

På denne bakgrunn gjennomgås først de oppregnede skadeårsakene og kravet om at årsaken må ha karakter av en ulykke for å danne en bakgrunn for samspillet mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring.

2.2.2 Kravet om at skadeårsaken må ha karakter av en ulykke

Uavhengig av om det dreier seg om en av de oppregnede skadeårsakene, eller det vurderes om lignende skadeårsak omfattes av naturskadeloven, er fellesnevneren at årsaken må ha karakter av en «naturulykke», jf. naturskadeloven § 4 første ledd og naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd, andre punktum. En naturlig forståelse av ordlyden «naturulykke» tilsier at naturkrefter må være årsaken til at et uhell av et visst omfang oppstår. I Prop. 80 L (2013-2014) på side 58 legges det til grunn at det må skilles mellom skader som regnes som ulykker, og skader som oppstår som følge av ordinær påvirkning fra naturen. I forlengelsen av dette må skadeårsaken bære preg av å være uventet, ekstraordinær og uforutsigbar.²⁹ Skillet kan illustreres med følgende eksempel. Skader som oppstår som følge av naturlig erosjon ved elvebredden regnes ikke som en ulykke i lovens forstand. Derimot anses det som en naturulykke dersom erosjon utløser et ras.³⁰ Begrepet naturulykke er ment videreført i ny naturskadeerstatningslov slik det er forstått i gjeldende rett.³¹

2.2.3 De oppregnede skadeårsakene

Kravet om at det må foreligge en naturskade for å få erstatning fra Statens naturskadefond eller naturskadeforsikringsdekning anses oppfylt når skaden direkte skyldes en av de under oppregnede skadeårsaker³² og har karakter av å være en ulykke.

²⁸ Ot.prp.nr.12 (1993-1994) s. 25.

²⁹ Sinding, *Norsk lovnøkkel*, s. 12.

³⁰ NUT:1959:2 s. 50.

³¹ Prop. 80 L (2013-2014) s. 38.

³² Hva gjelder naturskadeerstatning kan også lignende skadeårsaker omfattes se pkt. 2.2.4.

Skred. Ut fra naturlig språkbruk kan et skred kjennetegnes ved at masser av stein, jord, leire, snø eller lignende raser ut. Forarbeidene gir generelt liten veiledning utover å presisere at snøskred, leirskred, jord- og steinscred omfattes.³³ I en dom fra Alta herredsrett defineres skred som: ”masser (som) settes i bevegelse på grunn av ytre og uforutsette begivenheter”.³⁴ I forlengelsen av dette kan et skred forekomme både over og under jordens overflate.³⁵ Det må imidlertid skilles mellom tilfeller der det skjer utrasing av masser anlagt av naturen og av mennesker. I utgangspunktet er det kun utrasing av masser som er anlagt av naturen som omfattes. Masser anlagt av mennesker kan omfattes dersom utrasingen igangsetter flere skred av også naturlig anlagte masser.³⁶

Storm. Grensen for en erstatningsbetingende stormskade er på 20,8 m/s, hvilket omtales som liten storm.³⁷ I denne sammenheng er det meteorologiske målinger som legges til grunn for å avgjøre om vindstyrken på det konkrete tidspunkt utgjør en erstatningsbetingende stormskade.³⁸ Imidlertid har lokale forhold innvirkning på vindstyrken. Målingene må derfor også ses i lys av topografien og øvrige omstendigheter i det aktuelle området.³⁹

Flom. Det foreligger en erstatningsbetingende flomskade når en innsjø, elv, bekk eller lignende går ut over sine bredder på grunn av sterk snøsmelting eller ekstrem nedbør.⁴⁰ Med andre ord er det avgjørende hvorvidt vannet stammer fra et vassdrag.⁴¹ Dette innebærer at dersom store nedbørmengder eller isgang skaper bekker ol. regnes ikke dette som erstatningsbetingende flom.

³³ NUT:1959:2 s. 50.

³⁴ Sinding, *Norsk lovnøkkel*, s. 13 (Alta herredsrett dom av 28.10.89).

³⁵ Sinding, *Norsk lovnøkkel*, s. 13 (RG 1995 s.325).

³⁶ Sinding, *Norsk lovnøkkel*, s. 13 og 14.

³⁷ NUT:1959:2 s. 50 og 51.

³⁸ Meld.st.33 (2012-2013) s. 60.

³⁹ NUT 1959:2 s. 51.

⁴⁰ NUT 1959:2 s. 51 og Meld.st.33 (2012-2013) s. 60.

⁴¹ Ot.prp.nr 36 (1960-1961) s.13.

I forlengelsen av dette vil tilfeller der grunnvann presses inn i bygning, vann som samler seg i groper/forsenkninger og vann fra veigrøfter være eksempler på tilfeller som faller utenfor flombegrepet.⁴²

Stormflo. Endringer i lufttrykk og vind kan også skape ødeleggelser i form av stormflo. Stormflo kjennetegnes ved at sterk pålandsvind presser sjøen mot land slik at vannet skaper bølger eller oversvømmelser som forårsaker skade.⁴³ Her er det ikke et krav om at vindens styrke kvalifiserer til storm. Det avgjørende er vannstanden. Informasjon om vannstanden kan innhentes hos det lokale havnevesen eller Norges sjøkartverk.⁴⁴

Vulkanutbrudd og jordskjelv. Ettersom disse skadeårsakene er lite aktuelle i Norge i dag, vil det føre for langt å definere innholdet nærmere.

2.2.4 Nærmere om hvorvidt de oppregnede skadeårsakene i naturskadeforsikringsloven, naturskadeloven og skadeerstatningsloven er uttømmende regulert

Som presentert under punkt 2.2.1 yter Statens naturskadefond etter gjeldende rett også erstatning for en skade som direkte skyldes en naturulykke «så som skred, storm (..) eller lignende». En naturlig forståelse av ordlyden «eller lignende» tilsier at oppstillingen er ment som eksempler slik at også andre skadeårsaker omfattes. Dette bekreftes i NUT:1959:2 på side 50 hvor det uttrykkes at «oppregningen er ikke ment å skulle være uttømmende».

I den nye naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd er ordlyden «eller lignende» sløyfet. På denne bakgrunn kan det kanskje tenkes at lovgiver har tatt sikte på å endre gjeldende rett. Likevel er ordlyden «så som skred, storm (..)» videreført. En naturlig forståelse av ordlyden «så som» er også at tilsvarende årsaker omfattes og dermed at den etterfølgende oppregningen kun er eksempler. Om denne forståelsen legges til grunn vil formuleringen i naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd kun være en videreføring av gjeldende rett, selv om ordlyden «eller lignende» er sløyfet.

⁴² Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*, 3 opplag, Oslo 2001, s.36. (Heretter Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*).

⁴³ NUT 1959: 2 s. 51.

⁴⁴ Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*, s. 44.

En slik forståelse bekreftes i Prop. 80 L (2013-2014) på side 58 hvor det fremgår at:

«Opplistingen av de ulike formene for naturulykke er ikke uttømmende, jf. ordlyden «så som»»

I lys av uttalelsen i naturskadeerstatningslovens forarbeider kan det trygt legges til grunn at endringen av ordlydens formulering ikke er ment å utgjøre noen realitetsendring i gjeldende rett. Formuleringen «eller lignende» i naturskadeloven § 4 første ledd ser dermed ut til å ha vært noe overflødig ved siden av ordlyden «så som» i gjeldende naturskadelov.

Tolkningen av ordlyden «så som» volder likevel problemer dersom det ses hen til hvordan den har blitt tolket etter naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd, andre punktum. Legges en naturlig språklig forståelse til grunn må også denne bestemmelsen tolkes slik at oppregningen ikke er uttømmende regulert. Øvrige rettskilder syntes imidlertid å trekke i en annen retning.

I Ot.prp.nr. 46 (1978-79) på side 33 kommenteres det hvorfor ordlyden «eller lignende» er sløyfet i naturskadeforsikringsloven. De nevnte forarbeider kommenterer innholdet i ordlyden til dagjeldende bestemmelse om naturskadeforsikring i forsikringsavtaleloven⁴⁵ § 81 a, første ledd, andre punktum. Forarbeidene tillegges likevel vekt da bestemmelsen har en tilsvarende ordlyd som den gjeldende naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd, andre setning. De nevnte forarbeider uttrykker at:

«Første ledd annet punktum samsvarer med naturskadelovens § 5, første ledd, men «eller lignende» er sløyfet for å få en klar avgrensning av de skadeårsaker som gir forsikringsdekning. Departementet antar imidlertid at skadesaker som har sin årsak i annen naturulykke enn det som her er nevnt må bli gjenstand for behandling i Statens naturskadefond.»

⁴⁵ Lov 6. Juni 1930 nr. 20 om forsikringsavtaler (FAL 1930), (opphevet).

Isolert sett ser uttalelsen ut til å indikere at oppregningen av skadeårsakene er ment å være uttømmende for naturskadeforsikringslovens tilfelle. Imidlertid knyttes det ikke betraktninger til det faktum at bestemmelsen faktisk inneholder ordlyden «så som», hvilket etter en naturlig forståelse tilsier at oppregningen ikke er uttømmende. Hvordan bestemmelsen skal forstås er dermed fremdeles uklart.

I Rt.1997 s.550 (på s. 556) som gjaldt spørsmålet om permafrost var å anse som «lignende» naturulykke etter naturskadeloven, uttaler Høyesterett i et obiter dictum følgende om forståelsen av naturskadeforsikringslovens ordlyd:

«Jeg nevner også at forsikringsavtaleloven 6. juni 1930 nr. 20 § 81 a hadde et mer begrenset dekningsfelt enn naturskadeloven, og at det samme er tilfelle for den någjeldende lov om naturskadeforsikring 16. juni 1989 nr. 70 § 1. Bestemmelsene i forsikringsavtalelovene har den samme oppregning av naturulykker som naturskadeloven § 5 første ledd, men de har av forsikringstekniske grunner ikke med uttrykket «eller lignende».

Ettersom Høyesteretts uttalelse er et obiter dictum må det presiseres at utsagnet har en mer begrenset rettskildevekt enn ratio decidendi. Likevel tillegges et obiter dictum ofte vekt. Begrunnelsen er at det må antas at når Høyesterett har kommet med uttalelser uten betydning for avgjørelsen, er uttalelsene grundig gjennomtenkt.⁴⁶ Særlig gjelder dette når dommen er enstemmig slik som i Rt.1997 s.550. Etter gjennomgangen er det dermed klart at både forarbeider og rettspraksis trekker i retning av at oppregningen i naturskadeforsikringsloven er uttømmende.

I juridisk teori er også oppfatningen at naturskadeforsikringslovens oppramsing anses uttømmende regulert.

⁴⁶ Mads Henry Andenæs, *rettskildelære*, 2 utgave, Oslo 2009, s. 90 og 91. (Heretter Andenæs, *rettskildelære*)

Vidar Sinding legger i «Norsk lovnøkkel til naturskedeforsikringsloven» på side 13 til grunn at:

«Oppramsingen er uttømmende(..). Definisjonen av «naturskade» samsvarer for øvrig med naturskadeloven § 4 første ledd, med den forskjell at sekkeuttrykket «og noe lignende» i naturskadeloven er fjernet for å få en klar avgrensning av forsikringsdekningen.»

Videre slutter Trine- Lise Wilhelmsen seg til denne forståelsen av ordlyden i «Norsk lovkommentar, naturskedeforsikringsloven», i lys av Høyesteretts obiter dictum i Rt.1997 s.550 som kursivert over.⁴⁷ På denne bakgrunn kan det slås fast at også teorien anser oppregningen i naturskedeforsikringsloven § 1 første ledd, andre punktum for å være uttømmende regulert.

Det faktum at ordlyden «så som» tillegges ulikt innhold etter naturskadeerstatningsloven og naturskedeforsikringsloven kan fremstå som noe tilfeldig. Likevel er det grunnleggende forskjeller mellom naturskadeerstatning og naturskedeforsikring som kan begrunne at bestemmelsene bør tolkes ulikt.

Høyesterett uttaler i Rt.1997 s.550 (på s. 556) at forsikringstekniske grunner er årsak til at oppregningen anses uttømmende i naturskedeforsikringsloven. Hva som ligger i forsikringstekniske hensyn er ikke nærmere forklart. Et forsikringsteknisk hensyn i denne sammenheng kan være at forsikringsavtalen utgjør et kontraktsforhold mellom forsikringstaker og forsikringsselskapet. I et kontraktsforhold er det særlig viktig med klare og utvetydige vilkår og avgrensninger.⁴⁸ I denne sammenheng er det naturlig å legge til grunn at en uttømmende oppramsing, uten en sekkebestemmelse, i større grad samsvarer med behovet for klare avgrensninger i forsikringsretten.

⁴⁷ Wilhelmsen, Gyldendal rettsdata, *Norsk lovkommentar, Naturskedeforsikringsloven*, sist hovedrevidert 2. mars 2013 note 2.

⁴⁸ Masteroppgave, *Naturskedeforsikring: organisering og dekningsomfang*, Universitetet i Oslo, 3. juni 2013 s.69.

Som drøftet i punkt 2.1 regnes erstatning fra Statens naturskadefond som subsidiær i forhold til forsikringsdekning. Tanken syntes å være at ordningene for naturskadeerstatning og naturskadeforsikring skal utfylle hverandre. Retten til erstatning fra Statens naturskadefond inntreer når det ikke har vært adgang til å forsikre seg ved alminnelig forsikring, eller skaden ikke dekkes av forsikring. Derfor er det særlig nødvendig med en klar grense for tilfeller som omfattes av naturskadeforsikringsloven. Dersom naturskadeforsikringslovens opprømsing ikke er uttømmende regulert, kan det bidra til å skape eventuelle gråsoner, i form av at det blir uklart hvilken kompensasjonsordning som kommer til anvendelse.

Etter gjennomgangen er det dermed tydelig at forarbeider, rettspraksis, juridisk teori og reelle hensyn trekker i retning av at oppregningen i naturskadeforsikringsloven er uttømmende. Samlet sett må disse rettskildene ha tilstrekkelig vekt til å fravike en naturlig forståelse av ordlyden. For naturskadeerstatningslovens tilfelle er både ordlyd og forarbeider klare på at oppregningen ikke er uttømmende. Derfor er det ikke grunnlag for å hevde at rettstilstanden er endret, selv om ordlyden «eller lignende» er sløyfet.

Et sentralt spørsmål blir dermed hvilke typer naturulykker som regnes som «eller lignende» naturskadelovens § 4 første ledd, og som videreføres med ordlyden «så som» i naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd. I Ot.prp. nr. 12(1993-1994) på side 9 bemerkes det at ankenemnda for naturskadefondet har ytret ønske om en nærmere angivelse av hvilke naturulykker som omfattes av ordlyden «eller lignende». I denne sammenheng kan det nevnes at verken forarbeidene til naturskadeloven av 1961, av 1994 eller naturskadeerstatningsloven av 2014 drøfter spørsmålet.

Noe veiledning finnes imidlertid i Høyesteretts praksis. I Rt.1997 s. 550 som behandlet over svarte Høyesterett bekreftende på at permafrost var å anse som «eller lignende» naturulykke etter naturskadeloven § 4 første ledd. Under domsforhandlingene anførte staten blant annet at permafrost ikke var en naturulykke. Begrunnelsen var at skaden ikke hadde inntrådt plutselig, men derimot utviklet seg over tid. Høyesterett bekrefter i dommen at dette kan være et naturlig utgangspunkt, men presiserer at det i mangel på en klar avgrensning av begrepet ulykke må foretas en konkret vurdering. Videre legger Høyesterett til grunn at det ikke gir noen god veiledning å foreta en direkte sammenligning med de oppregnede skadeårsaker. Det er heller ikke av betydning i den ene eller andre retning at permafrost ikke nevnes i forarbeidene.⁴⁹

På denne bakgrunn foretar Høyesterett en konkret vurdering der det særlig legges vekt på at permafrost normalt holder seg stabil over lang tid, samt at naturfenomenet var lite kjent da skaden oppstod. Dermed var det ingen foranledning til å forutse skaden som oppstod. Høyesterett konkluderte med at permafrost var å anse som en «tilfeldig og uforskyldt hendelse» som i «atskillig grad er beslektet med for eksempel ras i sand- og leirgrunn», slik at hendelsen måtte anses som lignende de oppregnede. I denne sammenheng ble det i lys av Ot.prp.nr.46 (1978-1979) s.25 tilføyd at skadeutvikling over flere år kan kumuleres og anses som ledd i samme ulykke.

Videre anførte staten at «eller lignende» må tolkes med varsomhet på bakgrunn av de administrative og økonomiske konsekvenser en vid tolkning kan medføre. Høyesterett avkrefter dette og presiserer at lovgiver med uttrykket «eller lignende» nettopp har åpnet for en konkret vurdering av tilfeller som ikke er uttrykkelig nevnt i forarbeidene.⁵⁰

I mangel på øvrige rettskilder som nærmere utdyper innholdet i ordlyden, må en enstemmig dom som den foreliggende kunne tillegges stor vekt. Dommen gir heller ikke noen klare retningslinjer for hvordan sekkeuttrykket «eller lignende» skal forstås.

⁴⁹ Dommen på s. 557.

⁵⁰ Dommen på s. 558.

Likevel kan det sluttet fra dommen at Høyesterett i den konkrete vurderingen legger vekt på subjektive forhold, da det var et sentralt moment i vurderingen at det ikke var muligheter til å forutse forekomsten av permafrost i grunnen. Videre kan det sluttet at det er uten betydning at skadene ikke utviklet seg over tid og ikke inntrådte samtidig.

Det faktum at rettskildene ikke lenger noen klare føringer for hvordan ordlyden «eller lignende» skal forstås, kan bidra til å minske faren for gråsoner, fordi ordlyden dermed kan fange opp et større spekter av skadeårsaker.

2.2.5 Kravet om at skaden må «direkte skyldes» en naturulykke

I likhet med alminnelig erstatnings- og forsikringsrett kreves det for naturskadeerstatning og naturskadeforsikring en årsakssammenheng mellom tapet og den påberopte naturulykken. Naturskadeloven § 4 første ledd⁵¹ og naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd stiller som krav at skaden må «direkte skyldes» naturulykken. Legges alminnelig språkbruk til grunn forstås «direkte skyldes» dithen at skaden må være en klar og umiddelbar følge av naturulykken. I Ot.prp.nr. 12 (1993-1994) s. 25 uttales følgende om det nærmere innholdet i årsakskravet:

«Når det gjelder uttrykket «direkte skyldes» har en vurdert hvor langt loven her skal tolkes i samsvar med den måten dette begrepet anvendes på i medhold av forsikringslovgivningen. Eksempelvis har det vært vurdert om det ut fra naturskadeloven er riktig å anse vannskader på bygning oppstått som følge av regnvær under storm som noe som «direkte skyldes» stormen, når stormen i seg selv ikke har gjort skade på bygningen. Til nå har slike tilfeller vært vurdert på samme måte etter begge regelsett slik at skader av denne art ikke kan kreves erstattet.

⁵¹ Naturskadeerstatningsloven § 4 første ledd formulerer også årsakskravet med ordlyden «direkte skyldes».

Uttalelser i utvalgsinnstillingen fra 1959 kan tyde på at det ikke var tenkt lagt til grunn en såvidt streng fortolkning av dette begrepet i naturskadeloven. Det er her sagt at skaden må være voldt «umiddelbart ved naturulykke», men i fortsettelsen står det at «Fjernere følger av ulykken kommer ikke i betraktning, f.eks. skade på varer som må lagres ute fordi lagerhuset er ødelagt av ras.» Dette er iallfall fjernere enn skader på grunn av regn som volder skade fordi det samtidig er storm.

På denne bakgrunn antar en det ville vært rettslig grunnlag for å si at erstatning ikke er utelukket såfremt den oppståtte skade ikke er tenkelig uten den sekundære årsak, i eksemplet stormen, og årsaksforholdet ikke er påvirket av andre begivenheter i mellomtiden (i eksemplet fra 1959 flytting av varene).

Den praksis som har vært ført på dette punkt er imidlertid både fast og langvarig, og ny praksis bør derfor i tilfelle innføres ved lovendring.»

Det er naturlig å forstå utdraget dithen at årsakskravet ikke anses oppfylt når det foreligger flere relevante årsaksfaktorer enn naturulykken, og motsatt at kravet i utgangspunktet er oppfylt når naturulykken er eneste aktuelle årsak. I lys av forarbeidsuttalelsen er det likevel uklart er hva som gjelder i tilfeller der naturulykken er eneste relevante årsak, men med et ekstra årsaksledd mellom naturulykken og skaden.

Årsakskravet er videreført etter sin ordlyd i den nye naturskadeerstatningsloven. I denne lovens forarbeider kommer det klarere frem hva som gjelder i tilfeller der det er et årsaksledd mellom naturulykken og skaden.

Av Prop. 80 L (2013-2014) på side 37 fremgår det at:

«Skaden må «direkte skyldes» en naturulykke, og dette begrepet er tolket strengt i forvaltnings- og rettspraksis. Etter naturskadeloven er det en betingelse for å få erstatning at skade skyldes naturulykken direkte, slik at selv nært avledete skader er holdt utenfor lovens dekningsområde. Et eksempel på en skade som ikke kan sies å direkte skyldes en naturulykke er hvis en storm lager bølger og forårsaker skader på grunn eller installasjoner. I et slik tilfelle er stormen naturulykken, men det er ikke selve stormen som forårsaker naturulykken».

Uttalelsen ser ut til å legge til grunn at årsakskravet ikke er oppfylt når det er et årsaksledd mellom naturulykken og skaden, selv om naturulykken er eneste relevante årsak. Som forarbeidene presiserer har ordlyden vært tolket strengt i forvaltnings- og rettspraksis. I Rt.2011 s.105 kom Høyesterett til at tapt flomvern ikke kunnen betraktes som en naturskade. I denne forbindelse ble det uttalt at «lovens strenge årsakskrav sammenholdt med naturskadeordningens formål, tilsier etter mitt syn at erstatning for tapt flomvern, ikke kan betraktes som en naturskade som gir grunnlag for erstatning for tapt salgsverdi etter § 10.»

Ankenemnda for Statens naturskadefond fører også en restriktiv praksis hva gjelder årsakskravet. Etter en gjennomgang av ankenemndas saker fra 2013 kan følgende tilfeller illustrere situasjoner der årsakskravet ikke har vært oppfylt. For det første gjelder dette tilfeller der skaden ikke direkte skyldes den aktuelle storm eller flom, men den har oppstått i kombinasjon med slitasje eller vanninntrenging over tid.⁵² For eksempel uttaler ankenemnda i sitt vedtak i NSN-2015-23305:

«Etter opplysningene i saken - herunder takstrappert, bildemateriale og værrapport - finner Ankenemnda det ikke sannsynliggjort at skadene direkte skyldes storm. Skadene skyldes at vann under stormen har trengt inn gjennom utettheter i bygningen.»

Tilsvarende gjelder i saker der skaden skyldes en kombinasjon av en naturulykke og utgraving, utglidning eller utvasking av masser over tid.⁵³ Her kan nevnes NSN-2014-25456 hvor ankenemnda vedtok at det ikke forelå en naturskade etter naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd med følgende begrunnelse:

«Etter opplysningene i saken - herunder takstrappert og bildemateriale - finner Ankenemnda det ikke sannsynliggjort at skadene på muren og fyllingen direkte skyldes en erstatningsbetingende naturulykke. Skadene skyldes setninger i fyllmasser og utvasking over tid.»

⁵² Se bl.a. NSN-2015-23305, NSN-2014-60301, NSN-2014-26884, NSN-2014-11444, NSN-2014-4185 og NSN-2014-10943.

⁵³ Se bl.a. NSN-2014-27137, NSN-2014-49187 og NSN-2014-25456.

Videre kan det vises til flere saker fra ankenemndas praksis der svak konstruksjon eller manglende vedlikehold er en viktig faktor i årsaksbildet.⁵⁴ For eksempel kom ankenemnda i NSN-2013-1541 til at:

«Etter opplysningene i saken - herunder takst og uttalelse fra lensmannen samt kart og bildemateriale - finner Ankenemnda det ikke sannsynliggjort at skadene direkte skyldes erstatningsbetingende flom. Ankenemnda legger til grunn at skadene skyldes overflatevann som følge av tette grøfter».

På denne bakgrunn kan det konkluderes med at årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven tolkes strengt med sikte på å avgrense mot de mer avledete skader. Ettersom det strenge årsakskravet er videreført i den nye naturskadeerstatningsloven syntes rettstilstanden å være klar.

Imidlertid har det blitt innført et unntak fra årsakskravet i den nye naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd. Bestemmelsen tar sikte på å yte hel eller delvis erstatning i «særlige tilfeller» når skaden er en nærliggende følge av naturulykken, men ikke oppfyller kravet til årsakssammenheng. Dette unntaket gjennomgås nærmere i punkt 2.5.

2.3 Avgrensninger av naturskadeloven og naturskadeforsikringslovens saklige virkeområde

Naturskadeloven §§ 3-6 angir lovens saklige virkeområde. I tillegg til å presentere vilkårene for å kunne kreve erstatning, inneholder bestemmelsene avgrensninger mot ulike skadeårsaker eller typer fast eiendom og løsøre som det ikke ytes erstatning for. Her kan nevnes at det etter naturskadeloven § 4 annet ledd ikke ytes erstatning for skade som umiddelbart skyldes:

«Lyn, frost (tele) eller tørke (..) skade som skyldes angrep av dyr, insekter, bakterier sopp eller lignende(..)nedbør eller isgang».

⁵⁴ Se bl.a. NSN-2014-6899, NSN-2014-16557, NSN-2014-10780, NSN-2013-17645, NSN-2014-32725, NSN-2013-35194 og NSN-2013-485.

Videre avgrensner naturskadeloven § 5 første ledd mot skade på:

«Avling på rot, skip og småbåter og ting i disse, luftfartøy, fiskeredskap, utstyr i sjøen for produksjon av fisk, fisk i steng, lås eller dam, antenner, skilt o.l., utstyr for utvinning av olje, gass eller andre naturforekomster på havbunnen, kontanter og verdipapirer (..) stormskader på skog».

Avgrensningene i naturskadeloven § 5 første ledd er ikke videreført etter sin ordlyd i den nye naturskadeerstatningsloven. Naturskadeerstatningsloven § 2 tredje til femte ledd avgrensner kun mot skade på «avling på rot (..) stormskader på skog» samt «petroleumsvirksomheten».

I Prop. 80 L (2013-2014) på side 24 presiseres det at bestemmelsen er forenklet fordi det i dag finnes forsikringstilbud på markedet for de fleste av løseobjektene som ikke nevnes i den nye loven. Videre nevnes heller ikke avgrensningene i § 4 andre ledd i den nye naturskadeerstatningsloven fordi departementet finner det unødvendig å presisere at disse skadeårsakene faller utenfor loven.⁵⁵

Naturskadeforsikringsloven § 1 andre ledd avgrensner mot skade på:

«Skog eller avling på rot, varer under transport, motorvogn og tilhenger til bil, luftfartøy, skip og småbåter og ting i disse, fiskeredskap på fartøy eller i sjøen, utstyr i sjøen for produksjon av fisk, fisk i steng, lås eller dam, utstyr for utvinning av olje, gass eller andre naturforekomster på havbunnen(..)naturskade som alene rammer antenner, skilt o.l.».

I tillegg har Norsk Naturskadepool presisert at følgende objekter uansett ikke kan belastes poolen selv om eventuell brannforsikring er gyldig. Dette gjelder oppdrettsanlegg i sjøen med fisk, varer, forbruksvarer, påstående utstyr, bruer/klopper, moloer/damanlegg, sjøkabler/fjordspenn ol. I forlengelsen av dette er det slått fast at det ikke er adgang til å tegne brannforsikring dersom hovedformålet er å sikre seg mot naturskade og ikke brann.⁵⁶

⁵⁵ Prop. 80 L (2013-2014) s. 38.

⁵⁶ Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*, s. 6.

2.4 Foreløpig oppsummering og kartlegging av gråsoner

Naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd, tredje punktum presiserer at naturskadeforsikring dekker bolighus og byggverk tilknyttet dette. Herunder omfattes flaggstang, gjerde, vannbasseng og hageanlegg. I forlengelsen av dette er det naturlig å tegne brannforsikring for andre typer bygninger herunder industribygg, driftsbygninger til jord- og skogbruk, veksthus, mink- og revegård, idrettsanlegg, varelager ol.⁵⁷ Statens naturskadefond erstatter som utgangspunkt naturskade på grunn, herunder all dyrket mark, utmark, hager⁵⁸ og murer som ikke er en del av hus, veier, broer, gjerder i skog og jordbruk, kaier som ikke kan brannforsikres og innsatsvarer i jordbruk.⁵⁹

Som gjennomgangen i punkt 2.3 illustrer omfattes ikke avling på rot og stormskader på skog av verken naturskadeloven eller naturskadeforsikringslovens anvendelsesområde. Tidligere ble denne avgrensningen begrunnet i at skogs- og avlingskader var å anses som en alminnelig risiko ved denne typen næringsvirksomhet.⁶⁰ I dag er ikke skadelidte ubeskyttet i disse tilfellene. På grunnlag av § 3 i forskrift om erstatning og tilskudd ved klimabetingende skade i plante og honningproduksjon⁶¹ kan grunneier få erstattet tap på avling. Hva gjelder stormskader på skog kan skogeier i dag forsikre skogen hos forsikringsselskapet Skogbrand, som er det eneste forsikringsselskapet som forsikrer skog i Norge. Øvrig løssøre det avgrenses mot i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven faller heller ikke i en gråsone, da forsikringsmarkedet har forsikringstilbud for slikt løssøre.⁶²

Gjennomgangen har også vist at årsakskravet praktiseres strengt. Dette innebærer at enkelte skader som er forårsaket av en naturulykke faller utenfor lovenes anvendelsesområde og havner i en gråsone, fordi skaden er av en indirekte karakter.

⁵⁷ Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*, s. 5.

⁵⁸ Med unntak av hageanlegg som omfattes an naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd.

⁵⁹ Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*, s. 6.

⁶⁰ Ot prp. nr. 36 (1960-1961) s.13.

⁶¹ Forskrift 17. januar 2012 nr. 56 om erstatning og tilskudd ved klimabetingende skade i plante og honningproduksjon.

⁶² Bil, båt, oppdrettsanlegg, fiskefartøy med utstyr, gods under transport mv. kan forsikres hos bla. forsikringsselskapene IF, Gjensidige, Codan Vardia, Tryg og Storebrand.

For eksempel gjelder dette indirekte tap som driftstap, driftsulempe, leieutgifter m.v. som følge av at skadet bebyggelse ikke kan brukes som normalt.⁶³ Tilsvarende gjelder for tilfeller hvor det er et årsaksledd mellom naturulykken og skaden. Statens landbruksforvaltning viser i denne sammenheng til en situasjon der et tre velter på grunn av storm eller objekter rives med skred og eksempelvis påfører skader på vei, bro eller parkeringsplass.⁶⁴ Gjennomgangen viser også at årsakskravet som utgangspunkt ikke er oppfylt når det er flere relevante årsaker til skaden enn naturulykken. For eksempel kan det tenkes en situasjon der en menneskelig unnlattelse i form av brudd på en vedlikeholds- eller sikringsplikt er en relevant årsaksfaktor. Et annet eksempel kan være at skaden har utviklet seg over tid og derfor ikke skyldes naturulykken alene.

I det påfølgende avsnittet skal det avklares om billighetserstatningsordningen kan fange opp enkelte av tilfellene som ikke oppfyller årsakskravet.

2.5 Billighetserstatning-erstatning ved «særlige forhold»

Billighetserstatning innebærer at det kan gis hel eller delvis erstatning i et tilfelle som i utgangspunktet faller utenfor naturskadelovens anvendelsesområde. Unntaket gjelder ikke for naturskadeforsikring. Med andre ord er billighetserstatning en mulighet for skadelidte til å få erstatning fra Statens naturskadefond, men det er ingen rettighet.⁶⁵ Skadelidtes adgang til å søke billighetserstatning etter gjeldende rett er regulert i naturskadeloven § 3 tredje ledd, § 4 andre ledd, tredje punktum og § 5 første ledd, tredje punktum.

Bestemmelsene åpner for at det kan gjøres unntak fra avgrensningene av naturskadelovens saklige virkeområde dersom «særlige forhold» tilsier det.

Det nærmere innholdet i ordlyden «særlige forhold» er omtalt i forarbeidene. For det første uttales det i Ot.prp.nr.36(1960-1961) på side13 at:

«billighetserstatning bør bare ytes i særlig vanskelig tilfelle».

⁶³ Prop. 80 L (2013-2014) s.59.

⁶⁴ Statens landbruksforvaltning, *Utredning til ny naturskadelov*, s. 31.

⁶⁵ Prop. 80 L (2013-2014) s. 24.

I forarbeidene til naturskadeerstatningsloven vurderer departementet om adgangen til billighetserstatning i tråd med gjeldende rett skal videreføres i den nye loven. I denne sammenheng uttrykkes det i Prop.80 L(2013-2014) på side 25 om ordlyden at:

«Det følger av forvaltningspraksis at begrepet "særlige forhold" retter seg mot skadelidtes personlige og økonomiske stilling».

Videre har Statens Landbruksforvaltning⁶⁶ lagt til grunn følgende retningslinjer:

«For at "særlige forhold" etter loven skal foreligge, må skaden objektivt sett ha vært upåregnelig og uventet. I tillegg kreves det at skaden har rammet den skadelidte økonomisk særlig hardt. Fondsstyret stiller i denne forbindelse strengere krav til en bedrift eller et næringssselskap - enn til privatperson - fordi førstnevnte vil ha mulighet til å gardere seg mot de økonomiske følgene gjennom at disse innkalkuleres i driftskostnader mv».

I Ot.prp.nr.12(1993-1994) på side 14 gis det en nærmere oversikt over saker som før 1993 ble vurdert etter billighetserstatningsordningen. Her kan nevnes drifts- og avbruddstap samt naturskader på småbåter og fartøy, oppdrettsanlegg for fisk, fiskeredskaper, antenner, skilt, kaier av tre, flytebrygger samt pelsdyr- og revegård. I den nye naturskadeerstatningsloven endres imidlertid Statens naturskadefonds adgang til å yte billighetserstatning. Som nevnt under punkt 2.3 er flere av avgrensningene i naturskadeloven av 1994 ikke videreført i den nye naturskadeerstatningsloven. Begrunnelsen er at alminnelig forsikringsordninger i dag er tilgjengelig på markedet for denne typen løsøre. På denne bakgrunn, og i lys av at billighetserstatningsordningen for disse tilfellene har vært lite brukt de siste årene, er adgangen til billighetserstatning etter § 5 første ledd, tredje punktum og § 3 tredje ledd fjernet.⁶⁷ Adgangen til å søke billighetserstatning for skader der skadeårsaken er nedbør eller isgang videreføres i naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd.

⁶⁶ Statens Landbruksforvaltning, *Håndbok for lensmenn, namsfogd eller politistasjon med sivile rettspleieoppgaver - erstatning etter naturskadeloven*, Oslo 2007, s. 9.

⁶⁷ Prop. 80 L (2013-2014) s. 25.

Mer sentralt for oppgavens tema er det faktum at den nye naturskadeerstatningsloven åpner for billighetserstatning i tilfeller der årsakskravet ikke er oppfylt. Ettersom en streng praktisering av årsakskravet skaper enkelte gråsonetilfeller på området for naturskade, er det interessant å se i hvilken grad ordningen for billighetserstatning fanger opp disse tilfellene. Av naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd følger det at:

«I særlige tilfeller kan det ytes hel eller delvis erstatning for skader som er en nærliggende følge av naturulykken, selv om årsakskravet etter første ledd ikke er oppfylt»

Til forskjell fra ordlyden i naturskadeloven er vilkårene etter naturskadeerstatningsloven §4 andre ledd at det må foreligge «særlige tilfeller», og at skaden må være en «nærliggende følge» av naturulykken. Som utgangspunkt er det naturlig å legge til grunn at ordlyden «særlige tilfeller» forstås på samme måte som ordlyden «særlige forhold» som er gjennomgått over. Det er imidlertid ikke gitt at ordlyden tolkes likt, da de gjør unntak fra to innholdsmessig ulike bestemmelser. Hvor strengt unntaket kommer blir praktisert har betydning for om billighetserstatningsordningen kan fange opp de nevnte gråsonetilfellene.

Om forståelsen av naturskadeerstatningsloven § 4 andre ledd uttrykkes det i Prop. 80 L (2013-2014) på side 58 at:

«Adgangen til å gi unntak er begrenset jf. ordlyden "særlige tilfeller". Dette skal forstås slik at skader som ikke oppfyller kravet til årsakssammenheng i første ledd i alminnelighet faller utenfor ordningen. Dersom det skal være aktuelt å gi erstatning etter denne bestemmelsen, må skaden skyldes en så nærliggende følge av naturulykken at det er vanskelig å skille mellom årsakene. Et relevant moment vil også være om det er mulig å forutse og sikre seg mot slike følgeskader. Unntaket skal praktiseres strengt slik at dagens etablerte forståelse av årsakskravet ikke uthules».

Som utdraget fra forarbeidet viser knytter omtalen av bestemmelsen seg i hovedsak til hvordan ordlyden «nærliggende følge» skal forstås. Spørsmålet om ordlyden «særlige tilfeller» i naturskadeerstatningsloven skal tolkes på samme måte som «særlige forhold» i naturskadeloven er ikke særskilt omtalt.

Hva gjelder forståelsen av «særlige tilfeller» er det kun uttalt at adgangen til å få billighetserstatning blir begrenset i lys av ordlyden. Dette utsagnet indikerer imidlertid at «særlige tilfeller» utgjør en selvstendig terskel ved siden av ordlyden «nærliggende følge».

Det faktum at forarbeidene ikke nærmere presiserer innholdet i ordlyden «særlige tilfeller», kan tas til inntekt for at lovgiver har tilsiktet at bestemmelsen skal forstås på samme måte som etablert tolkningspraksis omkring ordlyden «særlige forhold». Dette argumentet forsterkes ytterligere i lys av at det ikke er noen sterke grunner som taler mot å tillegge økonomiske og personlige forhold vekt i vurderingen av om det skal gjøres unntak fra årsakskravet.

Et argument som kan tale i motsatt retning er det faktum at departementet i Prop. 80 L (2013-2014) på side 25 viser til at «lovforslaget legger opp til en mer målrettet adgang for forvaltningen til å yte slik erstatning». Med andre ord ser forarbeidene ut til å legge opp til en mer liberal praksis hva gjelder billighetserstatning. Et poeng i denne sammenheng er at dersom «særlige tilfeller» tolkes likt som «særlig forhold» i naturskadeloven, vil ikke dette medføre en mer liberal praksis enn hva som følger av gjeldende rett.

På den andre siden er det mer naturlig å forstå forarbeidsuttalelsen dithen at når det i den nye naturskadeerstatningsloven gjøres unntak fra årsakskravet, åpnes det for en mer liberal praksis i form av å fange opp flere tilfeller i gråsoner. Dette innebærer at selv om det ikke nødvendigvis er tilsiktet at ordlyden tolkes mer liberalt, så blir praktiseringen mer liberal fordi innføringen av unntaket åpner for å fange opp flere tilfeller enn hva som har vært mulig etter naturskadeloven.

Dersom både erstatning fra Statens naturskadefond og forsikringsdekning er utelukket, er ikke dette ensbetydende med at skadelidte ikke har krav på kompensasjon. I enkelte tilfeller kan skadelidte kreve erstatning for en naturskade fra en tredjeperson etter alminnelige erstatningsrettslige regler.

3. Erstatningsansvar for naturskade etter alminnelige erstatningsrettslige regler

3.1 Introduksjon

Som nevnt innledningsvis kreves det for å bli pålagt erstatningsansvar etter alminnelig erstatningsrettslige regler at tre kumulative vilkår må være oppfylt. Hovedfokuset i det følgende vil være kravet til ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng. Etter alminnelig erstatningsrett kan fysiske og juridiske personer bli erstatningsansvarlig på lovfestet eller ulovfestet grunnlag. For å kunne pålegges ansvar på lovfestet eller ulovfestet grunnlag må det kunne påvises subjektivt eller objektivt ansvar hos den potensielle skadevolder.⁶⁸ For å bli pålagt subjektivt ansvar må vedkommende ha utvist skyld i relasjon til den aktuelle skade. Objektivt ansvar på sin side pålegges potensiell skadevolder, dersom vedkommende anses som nærmest til å bære risikoen for skaden etter en interesseavveining.⁶⁹

Hva gjelder erstatningsansvar for naturskade på grunnlag av alminnelige erstatningsrettslige regler er særlig enkelte lovfestede ansvarsgrunnlag av interesse. Som nevnt innledningsvis dreier det seg her om arbeidsgiveransvaret i skadeerstatningsloven § 2-1 nr. 1 samt objektivt ansvar for vann- og avløpsanlegg etter vannressursloven § 47 andre ledd, bokstav d og forurensningsloven § 24 a.

I motsetning til vilkårene for å kreve kompensasjon på grunnlag av naturskadeloven og naturskedeforsikringsloven er det etter alminnelig erstatningsrett ikke nødvendig at skadeårsaken faller inn under de oppregnede skadeårsakene. Skadeårsakene må heller utgjøre en direkte årsak. Hva gjelder alminnelige erstatningsrettslige regler er det naturkrefter i kombinasjon med subjektivt eller objektivt ansvar som utgjør ansvarsgrunnlaget. Hovedpoenget er at det må påvises et tilknytningsforhold mellom de naturkrefter som forårsaker skaden og en handlingsplikt hos et rettssubjekt for at noen skal kunne ansvarliggjøres. Foreligger det et ansvarsgrunnlag, må det være årsakssammenheng mellom ansvarsgrunnlaget og det tap naturskaden har forårsaket.

⁶⁸ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 51 og 52.

⁶⁹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 127 og 288.

På denne bakgrunn er skadeserstatning etter alminnelig erstatningsrettslige regler på området for naturskade et mer subsidiært rettsgrunnlag. Begrunnelsen for standpunktet er det faktum at de fleste naturulykker som forårsaker skader forekommer uavhengig av menneskets innvirkning. Ettersom skadeserstatning forutsetter at noen kan pålegges subjektivt eller objektivt ansvar er det større muligheter for å få tapet dekket av forsikring eller erstatning fra Statens naturskadefond.

3.2 Kravet til årsakssammenheng i alminnelig erstatningsrett

Det strenge årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven medfører at en rekke tilfeller faller utenfor lovenes anvendelsesområde. For å illustrere samspillet mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring på den ene siden og alminnelig erstatningsrett på den andre siden, er det naturlig å gjennomgå kravet til årsakssammenheng i alminnelig erstatningsrett før de øvrige vilkår.

Kravet til årsakssammenheng i alminnelig erstatningsrett er ulovfestet og består av en faktisk og en rettslig side.⁷⁰ For å vurdere om en årsak tilfredsstiller årsakskravets faktiske side skiller det mellom betingelseslæren og hovedårsakslæren. Betingelseslæren kommer blant annet til uttrykk i Rt.1992 s.64 (på s.69):

«Årsakskravet mellom en handling eller unnlatelse og en skade er vanligvis oppfylt dersom skaden ikke ville ha skjedd om handlingen eller unnlatelsen tenkes borte. Handlingen eller unnlatelsen er da en nødvendig betingelse for at skaden inntreffer».

Med andre ord innebærer betingelseslæren at den aktuelle årsaken må være en nødvendig betingelse for skaden og utgjøre en tilstrekkelig årsak i seg selv.

For at kravet til ansvarsgrunnlag i alminnelig erstatningsrett skal være oppfylt må det som nevnt foreligge en kombinasjon av naturkrefter og en aktiv handling eller unnlatelse fra et rettssubjekt. Dette innebærer at rettssubjektets aktive handling eller unnlatelse står i et samvirkende årsaksforhold med naturkreftene, der årsakene isolert sett ikke er tilstrekkelige til å forårsake naturskaden. Forholdet mellom samvirkende årsaker reguleres av hovedårsakslæren.

⁷⁰ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 326.

Spørsmålet er om det kan knyttes ansvar til en av årsakene isolert når de i seg selv ikke er tilstrekkelig til å forårsake skaden.⁷¹ I Rt. 2001 s.337 (på s.342) er det om samvirkende årsaker uttrykt at:

«Norsk retts utgangspunkt ved samvirkende skadeårsaker er at den enkelte skadevolder svarer fullt ut. Men unntak gjelder etter rettspraksis hvis skadeårsaken ikke er så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er naturlig å knytte erstatningsansvar til den.»

Dette innebærer at det kan knyttes ansvar til en av de samvirkende årsakene isolert, dersom årsaken ikke er uvesentlig i forhold til den andre årsaken. Dermed kan kravet til årsakssammenheng være oppfylt for en unnlatesehandling, selv om skaden ikke kunne ha oppstått uten å samvirke med naturkrefter. Disse tilfellene må imidlertid differensieres fra tilfeller der både en hendelig årsak som storm, flom mv. og den skadevoldende handling eller unnlatese i seg selv utgjør en tilstrekkelig årsak. I slike tilfeller regnes den hendelige begivenhet alene som årsak.⁷²

Årsakskravets rettslige side avgrensner mot skader som er for upåregnelige, fjerne og avledet fra årsaken.⁷³ At skadefølgen må være påregnelig viser til om skadefølgen har vært mulig å forutse i lys av den skadevoldende aktivitet.⁷⁴ Dette innebærer at det avgrenses mot tilfeldige og utypiske skadefølger. Som fjerne og avledete skader regnes de mer indirekte skader med et eller flere årsaksledd mellom skaden og den skadevoldende handling.⁷⁵

Denne avgrensningen kan minne om årsakskravet «direkte skyldes» i naturskadeloven § 4 første ledd og naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd. Imidlertid er ikke avgrensningen praktisert like strengt. Rt. 1973 s.1268 kan tjene som illustrasjon. Saken dreide seg om en ørretsoppdretter som tapte verdier fra oppdrett som følge av strømbrudd. Årsaken til strømbruddet var at et fly fløy lavt og dermed kuttet en strømledning. Høyesterett kom til at skaden var upåregnelig, fjern og avledet på grunn av to faktorer.

⁷¹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.340.

⁷² Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.345.

⁷³ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.376, 369 til 372.

⁷⁴ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.373.

⁷⁵ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.376 og 377.

For det første lå de tapte verdier langt utenfor hva skadelidte kunne regne med. Videre stod ikke de rammede verdier i nær tilknytning til primærskaden.⁷⁶

Interessant for oppgavens tema er at de tilfeller det avgrenses mot ved årsakskravets rettslige side i alminnelig erstatningsrett er av en mer indirekte karakter enn hva som gjelder praksis rundt årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven. Etter denne gjennomgangen kan det slås fast at det opereres med et mildere krav til årsakssammenheng i alminnelig erstatningsrett.⁷⁷ Konsekvensen er at skader som i lys av det strenge årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven faller utenfor lovenes anvendelsesområder kan fanges opp gjennom alminnelig erstatningsrett.

3.3 Ansvarsgrunnlaget

3.3.1 Arbeidsgiveransvaret etter skadeerstatningsloven § 2-1

3.3.1.1 Utgangspunktene

Det vises stadig til tilfeller der fast eiendom med bebyggelse blir utsatt for en naturskade. Forutsetningen for å oppføre bygninger er imidlertid at det foreligger en gyldig byggetillatelse i tråd med plan- og bygningslovens regler. Søknad om byggetillatelse forelegges kommunen og blir avgjort på grunnlag av lovens kapittel 20 og 21. På denne bakgrunn har det oppstått spørsmål om kommunen kan bli erstatningsansvarlig for innvilgelse av byggetillatelse i et område som senere blir utsatt for en naturskade. Ansvarsgrunnlaget som har vært anført i denne sammenheng er arbeidsgiveransvaret i skadeerstatningsloven § 2-1 som gjelder både for privat og offentlig virksomhet.⁷⁸

Skadeerstatningsloven § 2-1 nr. 1 lyder slik:

«Arbeidsgiver svarer for skade som voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren, idet hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt.»

Ettersom arbeidsgiver «svarer for» skade som voldes «forsettlig eller uaktsomt» av arbeidstaker, består bestemmelsen av både objektivt ansvar og skyldansvar.⁷⁹

⁷⁶ Dommen på s. 1272.

⁷⁷ Prop.80 L (2013-2014) s. 37.

⁷⁸ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 217.

⁷⁹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 205.

Med andre ord er arbeidsgiver objektivt ansvarlig, uten hensyn til skyld, for arbeidstakers forsettlig eller uaktsomme skadeforvoldelse. For den nærmere drøftelsen av kommunens erstatningsansvar etter skadeerstatningsloven § 2-1 nr.1, forutsettes det at eventuell byggetillatelse er gitt «under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren», samtidig som det avgrenses mot tilfeller av forsettlig skadeforvoldelse. Det sentrale spørsmålet blir dermed hva som skal til for at en ansatt i kommunen har handlet «uaktsomt (...)i det hensyn tas til om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt», slik at kommunen kan pålegges erstatningsansvar eller skadeerstatningsloven § 2-1 nr.1.

I vurderingen av om arbeidstaker har handlet «uaktsomt» etter skadeerstatningsloven § 2-1 nr.1 vises det til den alminnelige ulovfestede culpavurderingen.⁸⁰ Det grunnleggende utgangspunktet for culpavurderingen er om potensiell skadevolder har handlet forsvarlig i den konkrete situasjonen. Hvorvidt potensiell skadevolder har handlet forsvarlig har i teori og rettspraksis blitt formulert som et spørsmål om vedkommende burde ha reagert på risikoen for skaden.⁸¹ I denne sammenheng er målestokken en objektiv vurdering av hva som kan forventes av en alminnelig forstandig person i den konkrete situasjonen.⁸² Momenter i vurderingen er handlingens skadeevne, hvor påregnelig det er at skaden inntreffer og om det finnes en alternativ handlemåte.⁸³ Etersom det er naturens egne krefter som i utgangspunktet skaper risikoen for naturskade, må uaktsomhetsvurderingen følgelig tilpasses. På denne bakgrunn blir det avgjørende om potensiell skadevolder har opptrådt forsvarlig i lys av hvilke tiltak som burde vært gjort for å forebygge mot eller avverge at en naturskade oppstår.

3.3.1.2 Kravet til forsvarlig opptreden for offentlig virksomhet

Forsvarlighetsvurderingen må i tråd med lovteksten i skadeerstatningsloven § 2-1 nr.1 suppleres med «de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten». Det første som må kartlegges er dermed hvilke krav som stilles til forsvarlig opptreden for offentlig virksomhet.

⁸⁰ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 205 og Nygaard, *Skade og ansvar*, s. 220.

⁸¹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 133.

⁸² Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 131 og Rt.1973 s. 1364 (på s.1369).

⁸³ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 141,144 og 148.

Det er i juridisk teori⁸⁴ omstridt hvorvidt ordlyden «de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten» innebærer at det gjelder en mildere culpanorm for enkelte typer offentlig virksomhet.

Bakgrunnen for uenigheten er en uttalelse i Ot.prp.nr.48 (1965-1966) s.79 hvor det fremgår:

«Det vil etter departementets oppfatning ikke være rimelig at det statueres ansvar i ethvert tilfelle hvor det kan sies at en skade er voldt ved uaktsomhet. Dette gjelder særlig hvor det er tale om visse service-virksomheter, rednings- og bistandsytelser og rådgivningsvirksomhet av forskjellig slag.»

Høyesterett har i flere saker tolket uttalelsen dithen at det gjelder en mildere culpanorm for de nevnte typer virksomheter.⁸⁵ Imidlertid modifierer Høyesterett sitt utgangspunkt i Rt.2000 s.253 (på s.265) hvor det uttales:

«Det at det dreier seg om en offentlig kontroll-, service eller bistandsvirksomhet er i seg selv ikke et tilstrekkelig argument for at det skal anvendes en mildere aktsomhetsnorm... Det er særlig for unnlattelse av å forebygge eller avverge skader fra en skaderisiko som truer fra naturens side eller som er skapt av andre, at der for enkelte former for offentlig kontroll-, bistands- og service virksomhet kan være grunn til å anvende en mildere aktsomhetsnorm».

Lødrup ser ut til å tolke dette i retning av at det ikke gjelder en mildere culpanorm for de nevnte virksomheter. Likevel vil virksomhetens – og skadetilfellets egenart være sentrale momenter i vurderingen av hvilke krav som kan stilles til den offentlige virksomhet.⁸⁶ En slik forståelse er fulgt opp av Høyesterett i flere nyere saker.⁸⁷ Overført til oppgavens problemstilling blir det sentrale å kartlegge om kommunens virksomhet ved innvilgelse av byggetillatelse er av en slik art at det bør fastlegges en mildere aktsomhetsnorm.

⁸⁴ Bent Liisberg, *Erstatningsansvaret for offentlig servicevirksomhet: Kritikk av en juridisk vranglære*, s.671.jf s.201, Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 219 og 223 og Nygaard, *Skade og ansvar*, s.243.

⁸⁵ Rt.1970 s.1125, Rt.1991 s.954 og Rt.1999 s.1571.

⁸⁶ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.223.

⁸⁷ Rt.2002 s.654, Rt.2009 s.1237 og Rt.2011 s.991.

3.3.1.3 Kommunens handleplikt ved innvilgelse av byggetillatelse

Forutsetningen for at skadelidte skal kunne stille krav til kommunen, er imidlertid at det kan påvises at kommunen har en handlingsplikt i relasjon til forebygging og sikring mot eller avverging av naturskader.

Utgangspunktet er at det ikke foreligger noen plikt til å forhindre at andre blir utsatt for en skade. Imidlertid kan ansvar for unnlattelse eller en handleplikt inntre som følge av tilknytning til en risiko.⁸⁸ Det må dermed undersøkes om det foreligger et tilknytningsgrunnlag mellom kommunen og risikoen for naturskader, slik at kommunen har en handleplikt i relasjon til å redusere risikoen for naturskader. Et slikt tilknytningsgrunnlag kan være en hjemmel som gir mottaker av byggetillatelsen vern mot naturskader, samtidig som kommunen tillegges ansvaret for gjennomføring av vernet.⁸⁹

Plan- og bygningsloven § 28-1 første og andre ledd som regulerer krav til byggetomtten og ubebygde areal ved innvilgelse av byggetillatelse gir et slikt vern. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

«Grunn kan bare bebygges, eller eiendom opprettes eller endres, dersom det er tilstrekkelig sikkerhet mot fare eller vesentlig ulempe som følge av natur- eller miljøforhold

For grunn som ikke er tilstrekkelig sikker, skal kommunen om nødvendig nedlegge forbud mot opprettelse eller endring av eiendom eller oppføring av byggverk, eller stille særlige krav til byggegrunn, bebyggelse og uteareal».

Lovteksten gir uttrykk for at kommunen ikke skal innvilge byggetillatelse i et område der det er fare for skade som følge av «natur- eller miljøforhold». Hva som nærmere ligger i ordlyden «natur- eller miljøforhold» drøftes av Høyesterett i Rt.2006 s.1012. I dommen viser førstvoterende til NOU:1985:13 s.37 hvor det fremgår at ordlyden tar sikte på «tilstrekkelig sikkerhet mot synking, vannsig, flom, ras e.l.», og videre at det gjelder «fare på grunn av tomtens egen beliggenhet, men også fare for naturskader o.l. som kan påføres

⁸⁸ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.168 og 169.

⁸⁹ Masteroppgave, Kommunens erstatningsansvar ved innvilgelse av byggetillatelse i område som senere rammes av ras mv, Universitetet i Bergen, 10.desember 2014 s. 13-16.

utenfra».⁹⁰ Ettersom plan- og bygningsloven § 28-1 er en videreføring av § 68 i plan- og bygningsloven fra 1985, kan de eldre forarbeidene tillegges vekt.⁹¹ På denne bakgrunn kan det trygt legges til grunn at plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd hjemler et vern mot at eiendom bygges i et område hvor det er fare for naturskade.

Videre følger det av plan- og bygningsloven § 21-4 første ledd, første punktum at kommunen skal gi byggetillatelse dersom:

«Tiltaket ikke er i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov».

Dette innebærer at kommunens oppgave ved innvilgelse av byggetillatelse blant annet er å påse at tiltaket ikke utgjør en fare for «natur- og miljøforhold» jf. plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd. Konsekvensen blir dermed at kommunen har en tilknytning til risikoen for naturskade ved innvilgelse av byggetillatelse. Dette gir kommunen en handlingsplikt i relasjon til risikoen.

3.3.1.4 De krav kan skadelidte kan stille til kommunen ved innvilgelse av byggetillatelse

I forrige avsnitt ble det slått fast at kommunen har en handlingsplikt i relasjon til risikoen for naturskade ved innvilgelse av byggetillatelser. Det neste som må klarlegges er hvilke krav skadelidte i denne forbindelse kan stille til kommunen. I lys av gjennomgangen hittil blir det sentrale spørsmålet om kommunen burde har reagert på risikoen for en naturskade i lys av «de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten»,jf.

skadeerstatningsloven § 2-1nr.1. Poenget er at den alminnelige culpavurderingen suppleres med en objektiv norm for hvilke krav skadelidte kan stille i det konkrete tilfellet.

Forarbeidene i Ot.prp.48 (1965-1966) s.43 legger til grunn at ordlyden «de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten» forutsetter at den eventuelle handling eller unnlattelse er rettstridig i forhold til skadelidte. Som nevnt regulerer plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd kommunens plikt ved innvilgelse av byggetillatelse. Det vil dermed være rettstridig av kommunen ikke å handle i tråd med plikten.

⁹⁰ Se avsn.35.

⁹¹ Ot.prp.nr.45 (2007-2008) s.338.

Etter plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd innebærer handlingsplikten å påse at grunn bare bebygges dersom det er «tilstrekkelig sikkerhet» mot naturskader.

Det nærmere innholdet i handlingsplikten vil dermed bero på hva som er å anse som «tilstrekkelig sikkerhet», jf. plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd. Av Ot.prp.nr.45 (2007-2008) s.338 fremgår det at ordlyden «tilstrekkelig sikkerhet» viser til at det ikke må bygges på steder hvor det er en «markert risiko for at skader kan oppstå», og at ordlyden åpner for å «differensiere mellom henholdsvis personsikkerhet og byggverk og mellom ulike typer byggverk». I denne sammenheng kan det vises til Byggteknisk forskrift ⁹²§ § 7-2 og 7-3 som inndeler byggverk i flom- og skredutsatte områder inn i ulike sikkerhetsklasser.⁹³ De to paragrafene opererer med ulikt sikkerhetsnivå ut fra hvilke konsekvenser naturskaden kan medføre og skaper dermed et utgangspunkt for hva som anses som «tilstrekkelig sikkerhet» etter plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd. Poenget er at jo større konsekvenser flom, stormflo eller skred kan få, jo høyere sikkerhetsklasse gjelder. For hver sikkerhetsklasse er det satt en grense for den største nominelle årlige sannsynlighet som ikke kan overskrides.

Interessant i denne sammenheng er at den største nominelle årlige sannsynligheten for skred etter § 7-3, er lavere enn tilsvarende for flom og stormflo etter § 7-2. For det første viser dette at hva som regnes som «tilstrekkelig sikkerhet» vil variere ut fra farebildet. For det andre kan dette tas til inntekt for at det stilles strengere krav til kommunens aktsomhetsvurdering hva gjelder skredutsatte områder, enn områder som er utsatt for flom og stormflo. Det faktum at et eventuelt erstatningskrav kan være avhengig hvilken type naturskade som er aktuell, skiller seg fra kompensasjonsordningene naturskadeerstatning og naturskadeforsikring, hvor typen naturulykke ikke har noen innvirkning på et eventuelt krav på kompensasjon.

Er konklusjonen at kommunen ikke har oppfylt kravet til «tilstrekkelig sikkerhet» etter plan- og bygningsloven § 28-1 første ledd, må det i tråd med den alminnelige culpavurderingen vurderes om det kan påvises en alternativ handlemåte.

⁹² Forskrift 26 mars. 2010 nr.489 om tekniske krav til byggverk.

⁹³ Masteroppgave, Kommunens erstatningsansvar ved innvilgelse av byggetillatelse i område som senere rammes av ras mv, Universitetet i Bergen, 10.desember 2014 s. 27.

Hvorvidt det kan påvises en alternativ handlemåte beror etter rettspraksis på skaderisikoen på vedkommende område, hvilke økonomiske ressurser myndigheten har til rådighet, arten av de skadde interesser og skadelidtes mulighet til å tegne forsikring.⁹⁴ Foreligger det en alternativ handlemåte blir konklusjonen at kommunen burde ha reagert på risikoen for en naturskade i det konkrete området, og kan derfor pålegges ansvar etter skadeerstatningsloven § 2-1 nr. 1.

3.3.1.5 Arbeidsgiveransvarets forhold til naturskadeerstatning og naturskadeforsikring

Som gjennomgangen har vist er det en rekke skjønnsmessige vurderinger som må foretas for å kartlegge om kommunen kan pålegges erstatningsansvar etter skadeerstatningsloven § 2-1 nr.1. Hvor strenge krav som stilles til kommunen er avgjørende for om det økonomiske tapet tilfaller skadelidte selv eller kan pulveriseres gjennom kommunalt ansvar. Jo strengere krav som stilles til kommunens aktsomhet desto sterkere vern har skadelidte mot naturskader.

Det kan tenkes at pulveriseringshensyn og preventive hensyn taler sterkt for at det bør stilles et strengt aktsomhetskrav til kommunen. Før man fullt ut tilslutter seg dette argumentet, kan man fra skadelidtes ståsted se arbeidsgiveransvaret i skadeerstatningsloven § 2-1 nr. 1 i lys av adgangen til å få kompensasjon fra Statens naturskadefond og naturskadeforsikring. Som gjennomgangen har vist er erstatnings- og forsikringsordningene for naturskader i dag velutviklet slik at skadelidte har et godt vern. Dette innebærer at det er få tilfeller der skadelidte ikke har mulighet til å tegne forsikring eller får tapet dekket av Statens naturskadefond. Forholdet mellom naturskadeerstatning og naturskadeforsikring på den ene siden og et erstatningskrav mot kommunen etter skadeerstatningsloven § 2-1 nr. 1 på den andre, kan dermed illustreres med følgende eksempel:

Eier av en grunneiendom har fått byggetillatelse til å oppføre et bolighus med en garasje på sin eiendom. Garasjen blir utsatt for en naturskade. For et bolighus med garasje er det adgang til å tegne brannforsikring med naturskadedekning etter naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd. Ettersom det er adgang til å tegne forsikring er

⁹⁴ Rt.2000 s.253 på side 265.

erstatning fra Statens naturskadefond utelukket. Her kan det tenkes to ulike utfall. Dersom eier har tegnet brannforsikring med naturskadedekning kreves normalt tapet dekket av forsikringsselskapet. Et eventuelt krav om erstatning fra kommunen etter skadeerstatningsloven § 2-1nr.1 vil derfor måtte føres av forsikringsselskapet gjennom regressøksmål. Et annet tenkelig utfall er at eier enda ikke har tegnet brannforsikring eller at vilkårene for naturskadeforsikring ikke er oppfylt. I så fall vil både forsikringsdekning og erstatning fra Statens naturskadefond være utelukket. Dersom det i denne sammenheng kan påvises at kommunen har brutt aktsomhetsnormen i skadeerstatningsloven § 2-1 nr.1, vil dette kunne være et en redning for skadelidte.

Poenget er at i de fleste tilfeller er erstatning på grunnlag av skadeerstatningsloven § 2-1 nr.1 et subsidiært rettsgrunnlag for skadelidte, fordi fast eiendom og løsøre normalt er dekket av forsikring.

3.3.2 Lovfestet objektivt ansvar for vann- og avløpsledninger

3.3.2.1 Introduksjon

Både vannressursloven § 47 andre ledd, bokstav d og forurensningsloven § 24 a lovfester objektivt erstatningsansvar for vann- og avløpsledninger. I lys av oppgavens problemstilling vil fokuset her være erstatningsansvar for skader forårsaket av naturkrefter på bakgrunn av manglende kapasitet i eller vedlikehold av vann- og avløpsledninger. I denne sammenheng må det presiseres at det lovfestede objektive ansvaret må skilles fra det ulovfestede objektive ansvaret. Det vil si at ansvarsgrunnlagets rekkevidde beror på en tolkning av lovbestemmelsen. Følgen er at lovfestet objektivt ansvar heller ikke kan suppleres med ulovfestet objektivt ansvar med mindre det følger av lovteksten.⁹⁵ Tanken bak det lovfestede objektive ansvaret er at eier har adgang til å pulverisere eventuelt tap samtidig som en slik risikoplassering anses rimelig og virker preventivt.⁹⁶

⁹⁵ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s.230.

⁹⁶ Rt.2014 s.656 (avsnitt 24).

3.3.2.2 *Vilkårene for lovfestet objektivt ansvar for vann- og avløpsledninger*

Objektivt ansvar for skade fra vannledning eller vanntunneler viser seg i vannressursloven § 47 andre ledd, bokstav d:

«Tiltakshaver er ansvarlig uten hensyn til skyld for skade fra vannledninger eller vanntunneler.»

Etter lovteksten er det «tiltakshaver» som kan bli ansvarlig. Hvem som anses som tiltakshaver beror etter forarbeidene på de konkrete omstendigheter, men vil for vassdragsanlegg normalt være eier. Videre gjelder bestemmelsen kun ledninger eller vanntunneler for vanntilførsel til forbruk og produksjon. Følgelig må det avgrenses mot avløpsledninger for overvann og avløpsvann som reguleres av forurensningsloven § 24 a.⁹⁷

Forurensningsloven § 24 a angir at:

«Anleggseieren er ansvarlig uten hensyn til skyld for skade som et avløpsanlegg volder fordi kapasiteten ikke strekker til eller fordi vedlikeholdet har vært utilstrekkelig.»

I tråd med bestemmelsen knytter ansvaret seg til «avløpsanlegg». Forurensningsloven § 21 første ledd definerer avløpsanlegg som «anlegg for transport og behandling av avløpsvann». Videre legger Høyesterett til grunn i Rt.2012 s. 820 (avsnitt 30) at ledninger, renseanlegg, rister, kummer, stikkrenner og lukkede grøfter omfattes av «avløpsanlegg». Avløpsvann defineres i forurensningsloven § 21 andre ledd som «sanitært og industrielt avløpsvann og overvann». Dette innebærer at overvann som følge av avrenning fra regnvann og smeltevann som avledes på overflaten omfattes av ordlyden.⁹⁸ Ansvaret gjelder for anleggseier som i de fleste tilfeller vil være kommunen.

Vannressursloven stiller et tilleggskrav for erstatning. Etter vannressursloven § 49 første ledd kan det kun kreves erstatning dersom skaden eller ulempen er «unødig eller urimelig» etter reglene i grannelova⁹⁹ § 2 andre til fjerde ledd. Med andre ord må den aktuelle skaden overstige tålegrensen i grannelova for å ha krav på erstatning.¹⁰⁰ Et tilsvarende krav følger

⁹⁷ Ot.prp.nr.39 (1998-1999) s.359.

⁹⁸ Guttorm Jakobsen, *Vann og avløpsrett*, Oslo (2010) s.358 (Heretter Jakobsen, *Vann og avløpsrett*).

⁹⁹ Lov 16. juni 1961 nr. 15 om rettshove mellom grannar (grannelova).

¹⁰⁰ Jakobsen, *Vann og avløpsrett*, s.358.

av forurensningsloven § 56 første ledd. Likevel gjelder ikke kravet for tilfeller som behandles etter forurensningsloven § 24 a. Dette følger av at ordlyden i § 24 a første ledd, andre punktum slår fast at «§§ 57-61 gjelder tilsvarende». I og med at det ikke henvises til § 56 tilsier dette at tålegrensen i grannelova ikke er av betydning for ansvar etter forurensningsloven § 24 a.

3.3.2.3 Forholdet til naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven

Som behandlet i punkt 2.1.5. kan det vises til flere tilfeller fra ankenemndas praksis der et erstatningskrav er avvist fordi årsakskravet ikke er oppfylt. Dette gjelder som nevnt tilfeller der manglende vedlikehold¹⁰¹ av eller kapasitet¹⁰² i grøfter og rør er en avgjørende faktor. I andre saker kan erstatningskravet bli avvist fordi skadeårsaken ikke omfattes av de oppregnede naturulykkene i naturskadeloven § 4 første ledd eller naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd. Dette gjelder for eksempel i tilfeller der oversvømmelse er årsaken til skaden, men oversvømmelsen kan ikke karakteriseres som flom fordi det ikke er et vassdrag som har gått utover sine bredder. Derimot skyldes oversvømmelsen for eksempel igjenfrosne grøfter og stikkrenner.¹⁰³

I lys av gjennomgangen over er det tydelig at vannressursloven § 47 andre ledd bokstav d og forurensningsloven § 24 a kan fange opp de nevnte tilfellene. Bakgrunnen for standpunktet er at alminnelig erstatningsrett opererer med et mildere årsakskrav, samtidig som det ikke stilles krav til at naturkreftene oppfyller de nærmere krav for å omfattes av de oppregnede skadeårsaker. Utgangspunktet må imidlertid modifieres i lys av at forurensningsloven § 53 første ledd, rettspraksis og juridisk teori slår fast at det objektive ansvaret i de to bestemmelsene kan fravikes ved avtale.¹⁰⁴

Den nærmere praksisen hva gjelder ansvarsfraskrivelsene gjennomgås i rettspraksis. Rt.2007 s.431 gjaldt spørsmål om erstatning for tilbakeslag i avløpsledningen hos en abonnent. Kommunen hadde inntatt en ansvarsfraskrivelse for «oversvømmelse som følge av nedbør som overstiger de forutsetninger som er lagt til grunn ved dimensjonering av

¹⁰¹ NSN-2014-16557, NSN-2014-10780, NSN-2013-485.

¹⁰² NSN-2013-20386.

¹⁰³ NSN-2013-41209, NSN-2014-2359, NSN-2014-10780, NSN-2014-10772, NSN-2013-20386, NSN-2013-1681, NSN-2013-27171, NSN-2013-14318, NSN-2014-14316, NSN-2014-14314.

¹⁰⁴ Jakobsen, *Vann og avløpsrett*, s.354 og Rt.2007 s.431, RG 1982 s.180, RG 1984 s.386.

avløpsledning». Avløpsledningen var i dette tilfellet dimensjonert for et gjentaksintervall for regnvær tilsvarende 10 år. Høyesterett godtok i denne saken ansvarsfraskrivelsen, ettersom skadeårsaken var svært store nedbørsmengder som rørene ikke var dimensjonerte for.

Motsatt konklusjon kom Høyesterett til i Rt.2011 s.1304. I denne saken oppstod skader som følge av en propp i avløpsanlegget. Høyesterett tolker 2007-dommen dithen at den ikke gir en generell adgang til ansvarsfraskrivelse av ansvaret i forurensningsloven § 24 a, men at ansvar for utilstrekkelig dimensjonerte avløpsledninger kan fraskrives. Høyesterett påpeker at foreliggende sak dreier seg om manglende vedlikehold og derfor må differensieres fra 2007-dommen. På denne bakgrunn godkjenner ikke Høyesterett ansvarsfraskrivelsen. Begrunnelsen er at bestemmelsen må ses i sammenheng med forurensningsloven § 24 som tillegger kommunen ansvar for vedlikehold og § 25 som lar kommunen kreve avgift for vedlikehold. Det er også av relevans at en adgang til å kunne fraskrive seg ansvar for vedlikehold vil redusere incentivet til forsvarlig vedlikehold.

Rettstilstanden ser dermed ut til å legge til grunn at det er adgang til å fraskrive seg ansvar for skader som oppstår fordi vann- og avløpsledningen ikke er tilstrekkelig dimensjonert. Motsatt er det ikke adgang til å fraskrive seg ansvar for manglende vedlikehold.¹⁰⁵

Dette innebærer at i tilfeller der nedbør eksempelvis skaper oversvømmelser som skader bebyggelse eller utmarksområder på grunn av manglende vedlikehold av stikkrenner, grøfter, rør for avløp ol. kan tilfellene omfattes av det objektive ansvaret i forurensningsloven og vannressursloven. Herunder må det likevel presiseres at det for ledningsnett for vann- og avløp i de fleste tilfeller foreligger en standard ansvarsfraskrivelse.¹⁰⁶ I den grad den aktuelle naturskade ikke rammes av en ansvarsfraskrivelse, vil lovfestet objektivt ansvar kunne fange opp enkelte tilfeller som faller utenfor naturskadeloven og naturskadeforsikringslovens anvendelsesområde.

¹⁰⁵ Presiseres i Rt.2014 s.656 (avsnitt 46).

¹⁰⁶ Jakobsen, Vann og avløpsrett, s.359. Her nevnes: «Standard abonnementsvilkår for vann- og avløp, administrative bestemmelser (KS/kommuneforlaget 2008)».

3.3.3 Ulovfestet objektivt ansvar for vann- og avløpsledninger

I et tilfelle der det ikke er rom til å vinne frem med lovfestet objektivt ansvar for vann- og avløpsledninger, kan ulovfestet objektivt ansvar i enkelte tilfeller supplere det lovfestede ansvaret. For ulovfestet objektivt ansvar er det sentrale vurderingskriteriet for risikoplasseringen er «hvem som er nærmest til å være risikoen for skade».¹⁰⁷ I vurderingen av hvem som er nærmest til å bære risikoen er det avgjørende om risikoen er stadig, typisk og ekstraordinær.¹⁰⁸ At risikoen er stadig og typisk innebærer at den må være en nærliggende følge av den aktuelle virksomhet samt at risikoen er regelmessig og varig. Momentet ekstraordinært viser til at risikoen må overstige dagliglivets risiko.¹⁰⁹ De tre momentene er ikke absolutte krav, men utgjør sentrale momenter i helhetsvurderingen av hvem som er nærmest til å bære risikoen for skaden.

På bakgrunn av gjennomgangen over kan man tenke seg et tilfelle der naturskader forårsaker en skade på utmarksarealer eller bebyggelse uten at det skyldes brudd på vedlikeholdsplikten knyttet til vann- og avløpsanlegget. Dette innebærer at anvendelse av forurensningsloven § 24 a er utelukket. Dommen i Rt.2014 s.656 behandler et slik tilfelle og illustrerer hvordan det ulovfestede objektive ansvaret kan supplere det lovfestede objektive ansvaret for vann- og avløpsledninger.

Sakens kjerne var at en stein hadde kommet inn i kloakknett og skapte tilbakeslag som forårsaket skader på gulv og vegger i en kjeller. Høyesterett kom til at forurensningsloven § 24 a ikke kunne tjene som ansvarsgrunnlag, da det ikke kunne påvises at manglende vedlikehold var årsak til at steinen befant seg i kloakknett. I sin begrunnelse viser Høyesterett til Rt.1975 s.1081 som omhandler et lignende tilfelle. I denne dommen var det sentrale argumentet for at kommunen var nærmest til å bære risikoen at det ikke fantes forsikringsdekning for svikt i kommunale kloakkanlegg.

¹⁰⁷ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 287 og 288.

¹⁰⁸ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 293.

¹⁰⁹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, s. 297-299 og 302-303.

Høyesterett erkjenner i Rt.2014 s.656 at det i dag kan tilbys forsikring for denne typen skader. Likevel kommer Høyesterett til at kommunen er nærmest til å bære risikoen for skaden fordi kommunen har adgang til å pulverisere av avgifter i motsetning til den tilfeldig skadelidte.¹¹⁰

Denne gjennomgangen illustrerer også samspillet mellom de ulike kompensasjonsordningene på en tydelig måte. For sakstilfellet i Rt.2014 s. 656 er det første som kan hevdes at forekomsten av en stein i kloakkanlegget neppe oppfyller kravet til naturulykke i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven. Videre er lovfestet objektivt ansvar etter forurensningsloven § 24 a utelukket da skaden ikke skyldes manglende vedlikehold. Likevel ble kommunen erstatningsansvarlig på grunnlag av ulovfestet objektivt ansvar på bakgrunn av en helhetsvurdering der flertallet av argumenter trakk i retning av at kommunen var nærmest å bære risikoen for skaden. I forlengelsen av dette er det muligheter for å forsikre seg mot tilbakeslag fra offentlig kloakknett. Dersom skadelidte har tegnet forsikring er det naturlig å søke skadene dekket av forsikringselskapet. I så fall vil saken ende med at forsikringselskapet går til regressøksmål mot kommunen.

4. Oppsummering og konklusjoner

Gjennomgangen har tatt sikte på å illustrere samspillet mellom naturskadeerstatning, naturskadeforsikring og skadeserstatning ved å kartlegge skadelidtes adgang til å kreve kompensasjon når fast eiendom eller løsøre blir utsatt for en naturskade. Samlet sett er inntrykket at kompensasjonsordningene utfyller hverandre og gir skadelidte gode muligheter til å få dekket et eventuelt tap.

Som gjennomgangen har vist tilbys det flere alminnelige forsikringer med naturskadedekning på markedet. Forholdet til naturskadeerstatning viser seg i denne sammenheng ved at Statens naturskadefond yter erstatning for tilfeller det ikke har vært mulig å forsikre seg mot ved alminnelig forsikring. Videre er de oppregnede skadeårsaker i naturskadeforsikringsloven § 1 første ledd uttømmende regulert, for å ha en klar avgrensning mot naturskadeerstatning slik at det ikke er tvilsomt hvilken

¹¹⁰ Rt.2014 s.656 (avsnitt 37 og 35).

kompensasjonsordning som skal anvendes. At et samspill mellom naturskadeforsikring og naturskadeerstatning er tilsiktet følger også av det faktum at Norsk Naturskadepool utgjør et kontaktledd mellom forsikringsbransjen og Statens naturskadefond, der siktemålet er å forebygge eventuelle gråsoner mellom ordningene.¹¹¹

Et sentralt tema i oppgaven har vært hvordan en streng praktisering av årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven medfører at enkelte tilfeller der årsaken har vært en naturulykke likevel faller utenfor. I denne sammenheng har også samspillet vist seg tydelig. For det første kan billighetserstatningsordningen på naturskadelovens område fange opp enkelte av disse tilfellene. Videre kan skadeserstatning etter alminnelige erstatningsrettslige regler fange opp andre tilfeller fordi det gjelder et mindre strengt årsakskrav.

Gjennomgangen viser også at kommunens erstatningsansvar etter skadeerstatningsloven § 2-1 og det lovfestede objektive ansvaret for vann- og avløpsledninger i forurensningsloven § 24 a og vannressursloven § 47 andre ledd bokstav d, har et avgrenset anvendelsesområde. Dette innebærer at det er begrenset hvor mange tilfeller skadeserstatning på grunnlag av alminnelig erstatningsrettslige regler kan fange opp. I denne sammenheng er det også et poeng at i mange tilfeller der skadelidte har krav på erstatning på grunnlag av alminnelig erstatningsrett så er den faste eiendom eller løsøret også dekket av forsikring. Konsekvensen blir at skadelidte får tapet dekket av forsikring, samtidig som forsikringsselskapet kan kreve regress. Derfor er skadeserstatning et mer subsidiært rettsgrunnlag for skadelidte.

På denne bakgrunn er det interessant å foreta en vurdering av de lege ferenda, for å kartlegge om det samlede kompensasjonssystemet gir skadelidte tilstrekkelig vern, i lys av at det kan forventes økende omfang av ekstremvær i fremtiden.

¹¹¹ Naturskadeforsikringsloven § 4 andre ledd.

5. De lege ferenda

Som nevnt syntes kompensasjonsordningene samlet sett å gi skadelidte et godt vern dersom fast eiendom og løsøre blir utsatt for en naturskade. I hovedsak er det den strenge praktiseringen av årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven som skaper situasjoner der en naturulykke er den eneste relevante årsaksfaktor, men skadelidte likevel ikke har krav på erstatning. For skadelidte kan dette i mange tilfeller fremstå urimelig. Blant annet gjelder dette for eksempel i tilfeller der storm setter is, en båt, et tre el. i bevegelse, og disse objekter forårsaker en skade på fast eiendom eller løsøre. Dermed kan man spørre seg om det i lys av gjeldende rett, og det faktum av at det kan forventes mer ekstremvær i fremtiden, finnes argumenter for en mindre restriktiv praktisering av årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven.

Årsakskravet har siden vedtakelsen av naturskadeloven av 1961 vært formulert som et krav om at skaden må «direkte skyldes» en naturulykke. Naturskadeforsikringsloven har operert med tilsvarende årsakskrav siden 1980, da den første bestemmelsen om naturskadeforsikring ble tilføyd i forsikringsavtaleloven av 1930. Da gjeldende naturskadelov trådte i kraft ble videreføringen av årsakskravet begrunnet på følgende måte i Ot.prp.nr.12 (1993-1994) på side 25:

«Når en er blitt stående ved å beholde loven på dette punkt slik den er i dag skyldes dette i hovedsak tre forhold. For det første sammenhengen med de tilsvarende regler i forsikringslovgivningen(..). For det andre fordi den praksis som føres på grunnlag av gjeldende lov i de fleste tilfeller gir rimelige resultater, og for det tredje fordi en oppmykning vil kunne lede til utgifter av en størrelsesorden som det er vanskelig å ha noen mening om».

I utdraget nevnes økonomiske hensyn som et sentralt argument for å videreføre det strenge årsakskravet. En tanke er at den norske stat siden naturskadeloven av 1961 ble vedtatt og årsakskravet ble innført, har hatt en velstandsøkning. Velstandsøkningen kan i seg selv være et argument for at skadelidte i flere situasjoner bør ha krav på kompensasjon. Så enkelt er det likevel ikke. Statens naturskadefond gis en årlig bevilgning under en bestemt post i statsbudsjettet. En frykt for høye utgifter syntes derfor å knytte seg til at det ikke er

gitt tilstrekkelig bevilgning til å dekke ytterligere skader. To sentrale poenger bør i denne sammenheng nevnes. For det første har gjennomgangen vist at det generelt er få situasjoner der skadelidte står uten vern mot tap som følge av en naturskade. De situasjoner hvor skadelidte ikke har krav på kompensasjon som virker mindre heldig, er når naturulykken er eneste relevante årsak til skaden, men det i tillegg er et årsaksledd mellom naturulykken og skaden som gjør at vilkåret ikke er oppfylt.

Tanken er at dersom årsakskravet tolkes mer liberalt, og omfatter de nevnte tilfeller, vil dette neppe skape uklare grensetilfeller med utgifter av en uoversiktlig størrelsesorden. Bakgrunnen for standpunktet er at gjennomgangen har vist at det generelt er få saker som faller i denne kategorien. Videre er det sjeldent problematisk å bevise om det foreligger en eller flere relevante årsaksfaktorer. Derimot er det mer sannsynlig at en total oppmykning av årsakskravet, der også tilfeller av samvirkende årsaker omfattes, kan skape en uklar grense med utgifter av en størrelse det er vanskelig å ha noen mening om.

Dersom økonomiske hensyn er hovedargumentet mot en mer liberal praktisering av årsakskravet kan det også stilles spørsmål om heller flere burde gis dekning, men slik at det ytes mindre til hver enkelt. På denne måten kan man sikre at det ikke ytes erstatning utover fondets midler. I Ot.prp.nr.19 (2004-2005) på side 1 og 2 uttales det at:

«Hovedformålet med naturskadeloven er å yte erstatning i de tilfeller hvor det ikke er mulig å tegne alminnelig forsikring mot den aktuelle naturskade. Skadelidte skal gjennom erstatningsordningen kunne settes i stand til å fortsette sin virksomhet etter en naturulykke»

Poenget er at formålet med naturskadeordningen syntes å være å bidra til at skadelidte har mulighet til å fortsette sin virksomhet. Dette kan tale for at det er rimelig flere tap dekkes, selv om det medfører reduserte erstatningsutbetalinger.

Videre var de tilsvarende regler i naturskadeforsikringsloven en sentral del av begrunnelsen for videreføringen av årsakskravet. Et argument i denne sammenheng er at naturskadeforsikringsloven er fra 1989 og muligens også bør endres ved lovendring, eller at bestemmelsen er gjenstand for en mer liberal praktisering. Problemet er imidlertid at

forsikringstekniske hensyn kan tale mot en mer liberal praktisering. Tanken er at forsikringsavtalen kan ses på som en kontrakt hvor det er behov for klare regler for å unngå tolkningstvil. En oppmykning av årsakskravet hva gjelder naturskadeforsikring, kan i den sammenheng innføre mer skjønn i forsikringsretten enn hva som er ønskelig. Dette kan skape flere tvilstilfeller hvor det er utfordrende å behandle saker helt likt, hvilket taler mot en mer liberal praktisering.

I sak 2003/96 uttalte Sivilombudsmannen seg om tolkningen av årsakskravet i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven i lys av ankenemndas sak i NSN-2002-2103. Sivilombudsmannens uttalelse har begrenset rettskildemessig vekt, men uttalelsene har en autoritet som medfører at forvaltningen normalt vil bøye seg.¹¹² I saken som stod for ankenemnda ble skadelidte nektet erstatning for skader på arbeidsutstyr som befant seg på en jordbæråker forårsaket av et tre som falt under storm. Under forutsetning av at treet var den eneste relevante årsaksfaktor uttaler Sivilombudsmannen følgende om tolkning av ordlyden «direkte skyldes» i naturskadeloven og naturskadeforsikringsloven:

«Lovens bruk av begrepet "skyldes", gir uttrykk for et krav til årsaksforholdene. Videre synes det klart at begrepet "direkte" avgrenser mot skader hvor naturulykken utgjør indirekte årsak, altså i alle fall skader hvor naturulykken utgjør en mer perifer årsak i et sammensatt årsaksbilde eller en lengre årsaksrekkefølge. Slik jeg ser det, tilsier en naturlig forståelse av ordlyden "direkte skyldes" således et krav til kvalifisert grad av årsakssammenheng. Hvor sentral naturulykken må være, kan ikke leses ut av lovteksten alene. Ordlyden gir likevel støtte for en relativ streng praksis. Det synes således forenlig med ordlyden om erstatning nektes hvis skadene også kan føres tilbake til andre årsaksfaktorer enn naturulykken. Derimot finner jeg det anstrengt i forhold til ordlyden å hevde at vilkåret innebærer en avgrensning til bare å dekke de umiddelbare følger i tilfeller hvor skadene utelukkende skyldes naturulykken; hvor naturulykken er den eneste relevante årsaksfaktor.»

¹¹² Andenæs, *Rettskildelære*, s. 124 og 125.

Ankenemnda viser til lang og fast praksis for tolkningen av årsakskravet i sitt vedtak. Sivilombudsmannen stiller seg tvilende til om slik praksis foreligger for tilfeller der naturulykken er eneste relevante årsak.¹¹³ På denne bakgrunn kan det se ut til at den praksis som føres er i strid med en naturlig forståelse av ordlyden. Disse argumentene taler i sin helhet for at de lege ferenda bør være en mer liberal praktisering av årsakskravet.

Imidlertid er årsakskravet videreført etter sin i ordlyd i naturskadeerstatningsloven som trer i kraft i 2017. Herunder presiseres det i Prop.80 L (2013-2014) s. 38 at i et tilfelle der skaden ikke direkte skyldes naturulykken, men en storm som lager bølger og skader installasjoner, så er ikke årsakskravet oppfylt. Mye taler derfor i retning av at lovgiver har gjort grundige betraktninger i forbindelse med videreføringen av årsakskravet. Dette innebærer at selv om det foreligger gode grunner for en mer liberal praksis syntes lovgiverviljen klar. Et viktig poeng i denne sammenheng er uttalelsen i Prop. 80 L (2013-2014) på side 38 at om:

«Departementet foreslår derfor at det bør innføres et snevert unntak fra årsakskravet for å unngå svært urimelige resultat for skadelidte som følge av at skaden ikke anses å direkte skyldes en naturulykke».

Unntaket det siktes til er billighetserstatningsordningen gjennomgått i punkt 2.5. På denne bakgrunn syntes det naturlig å legge til grunn at de lege ferenda i hvert fall bør være en liberal og fleksibel praktisering av billighetserstatningsordningen. På denne måten sikres en lik praktisering av årsakskravet etter naturskadeloven og naturskedeforsikringsloven uten at det strider med forsikringstekniske hensyn. Billighetserstatningsordningen gjelder som nevnt ikke for naturskedeforsikring, men en målrettet og liberal praktisering av ordningen vil kunne fange opp flere av de problematiske tilfellene på naturskadelovens område.

¹¹³ Sak 2003/96 pkt.5.

6. Kilderegister

Lover:

Lov av 15 august. 2014 nr. 59 om erstatning for naturskader (ikrafttredelse: 01.01.2017).

Lov av 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling.

Lov av 24. november 2000 nr. 82 om vassdrag og grunnvann.

Lov av 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot og erstatning for naturskader.

Lov av 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring.

Lov av 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensinger og avfall.

Lov av 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning.

Lov 16. juni 1961 nr. 15 om rettshove mellom grannar.

Lov 9. juni 1961 nr. 24 om sikring mot og erstatning for naturskader (opphevet).

Lov 6. juni 1930 nr. 20 om forsikringsavtaler (opphevet).

Forskrifter:

Forskrift 26 mars. 2010 nr.489 om tekniske krav til byggverk.

Forskrift 17.januar 2013 nr. 56 om erstatning og tilskudd ved klimabetingende skade i plante og honningproduksjon.

Offentlige dokumenter:

Prop.80 L (2013-2014) om lov om erstatning for naturskader,

Ot.prp.nr.45 (2007-2008) om lov om planlegging og byggesaksbehandling (byggesaksdelen)

Ot.prp.nr.19 (2004-2005) om lov om endringer i lov 25. mars 1994 nr. 7 om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven) og lov 16. juni 1989 nr. 70 om naturskadeforsikring.

Ot.prp.nr.39 (1998-1999) om lov om vassdrag og grunnvann

Ot.prp.nr.12 (1993-1994) om lov om sikring mot og erstatning for naturskader.

Ot.prp.nr.39 (1993-1994) om lov om endringer i Plan- og bygningsloven

Ot.prp.nr.46 (1978-1979) om lov om endringer i lov 9.juni 1961 nr. 24 om erstatning for naturskader m.v.

Ot.prp.nr.48 (1965-1966) om lov om skadeserstatning i visse forhold

Ot.prp.nr.36 (1960-1961) om lov om erstatning for naturskader m.v.

NUT 1959:2 Innstilling om sikring mot erstatning for naturskader.

Meld.st. 33 (2012-2013) om klimatilpasning i Norge.

Høyesterettsdommer:

Rt.2014 s.656

Rt.2012 s. 820

Rt.2011 s.991

Rt.2011 s.1304

Rt.2009 s.1237

Rt.2007 s.431

Rt.2006 s.1012

Rt. 2003 s.1050

Rt.2002 s.654

Rt. 2001 s.337

Rt.2000 s.253

Rt.1997 s. 550

Rt.1992 s.64

Rt.1975 s.1081

Rt.1973 s. 1364

Rt. 1973 s.1268

Underrettsdommer

RG 1984 s.386 (Asker og Bærum herredsrett)

RG 1982 s.180 (Frostating lagmannsrett)

Praksis fra ankenemnda for statens naturskadefond:

2015:

NSN-2015-23305, NSN-2015-24638

2014:

NSN-2014-60301, NSN-2014-26884, NSN-2014-11444, NSN-2014-4185, NSN-2014-10943, NSN-2014-27137, NSN-2014-49187, NSN-2014-25456, NSN-2013-17645, NSN-2014-32725, NSN-2014-6899, NSN-2014-16557, NSN-2014-10780, NSN-2014-2359, NSN-2014-10772, NSN-2014-14316, NSN-2014-14314

2013:

NSN-2013-35194, NSN-2013-485, NSN-2013-20386, NSN-2013-41209, NSN-2013-20386, NSN-2013-1681, NSN-2013-27171, NSN-2013-14318

Juridisk litteratur:

Andenæs, Mads Henry, Rettskildelære, 2. utgave, Oslo 2009.

Forsikringsakademiet, Ny i forsikring; forsikringslære, Oslo 1998.
(<http://www.nb.no/nbsok/nb/d70df6652ed780819f469717362d8462?lang=no#0>)

Haugen, Jan M, Innføring i forsikringsrett, Oslo 2000.
(<http://www.nb.no/nbsok/nb/2a08c891c2fb8cfeef9584daad0ba595?lang=no#0>)

Jakobsen, Guttorm, Vann og avløpsrett, Oslo 2010.

Liisberg, Bent, Erstatningsansvaret for offentlig servicevirksomhet. Kritikk av en juridisk vranglære, Bergen 2005.

Lødrup, Peter, Lærebok i erstatningsrett, 6 utgave, 2.opplag , Oslo 2011.

Nygaard, Nils, Skade og ansvar, 6. utgåve, Bergen 2007.

Statens landbruksforvaltning, Utredning til ny naturskadelov, Oslo 2008.

Lovkommentarer:

Sinding, Vidar, *Norsk lovnøkkel til naturskadeforsikringsloven*, Oslo 1996.

Wilhelmsen, Trine- Lise, Gyldendal rettsdata, Norsk lovkommentar, Naturskadeforsikringsloven, sist hovedrevidert 2. mars 2013.

Håndbøker:

Statens landbruksforvaltning, *Håndbok for lensmenn, namsfogd eller politistasjon med sivile rettspleieoppgave- erstatning etter naturskadeloven*, Oslo 2007

Norsk Naturskadepool, *Håndbok i naturskadeforsikring*, 3 opplag, Oslo 2001

Masteroppgaver:

Masteroppgave, Kommunens erstatningsansvar ved innvilgelse av byggetillatelse i område som senere rammes av ras mv, Universitetet i Bergen, 10. desember 2014.

Masteroppgave, Naturskadeforsikring: organisering og dekningsomfang, Universitetet i Oslo, 3. juni 2013.

Internettider:

<http://www.kriseinfo.no/Vaer-og-natur/Ekstremvar/Oversikt-over-ekstremvar-i-Norge/>
(sist sjekket 28.05.2016)

<http://www.dagsavisen.no/innenriks/dagmar-skader-for-over-en-milliard-1.468875>
(sist sjekket 28.05.2016)

<http://www.dn.no/nyheter/naringsliv/2012/11/09/13-milliarder-i-erstatning-etter-uvaeret-dagmar>
(sist sjekket 28.05.2016)

<http://www.nrk.no/rogaland/2015-ble-blant-tidenes-dyreste-uvaersar-1.12732205>
(Sist sjekket 28.05.2016)

<http://www.miljostatus.no/Ekstremvar/>
(sist sjekket 28.05.2016)